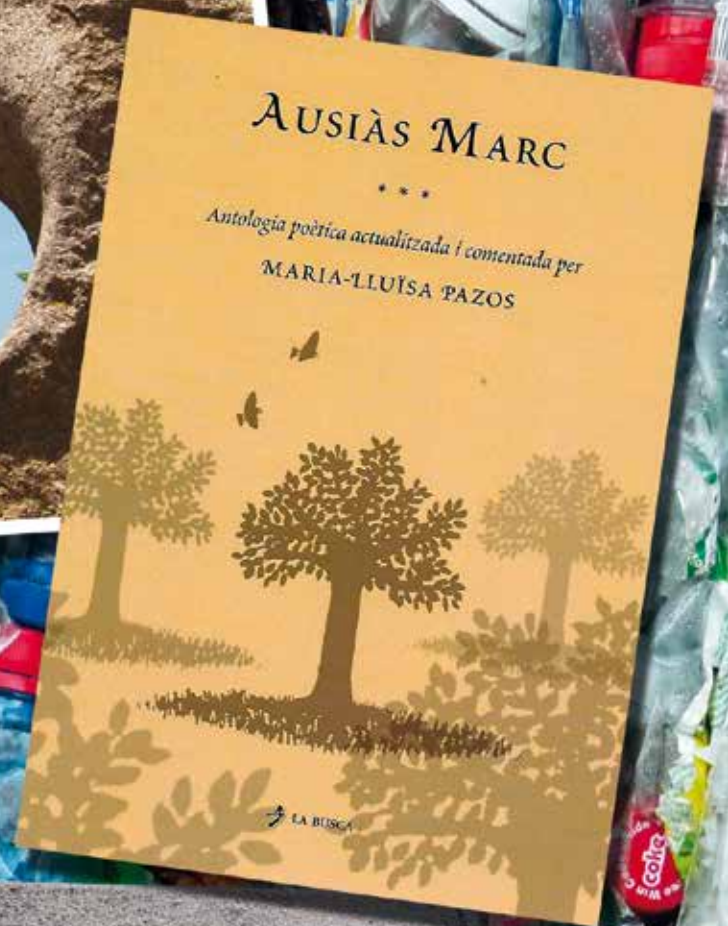

Llengua Nacional

Núm. 109

4t trimestre del 2019 – any XXIX 6 €

DIT IS ONS ERNS

El Faristol Català

La llengua
ens
agermana

Innovació, disseny, modernitat, cultura, art, història i tradició en un faristol únic i exclusiu

És una obra realitzada per l'artista Pere Casanovas, un dels grans mestres de l'escultura contemporània del nostre país, reconegut com "l'escultor dels escultors" per la seva llarga trajectòria fent realitat les obres de grans artistes com Antoni Tàpies o Jaume Plensa.

Una combinació en harmonia de metalls nobles i moderns, com l'alumini, l'acer, el bronze i l'or de 18 quirats en el pom, que li confereixen la rigidesa i l'elegància necessària per a esdevenir el suport més preuat per a les teves joies bibliogràfiques.

Una edició limitada de 1.714 exemplars, numerats i signats pel propi autor i acompanyats d'una certificació notarial. El pom es podrà personalitzar amb l'escut dels següents territoris: Andorra, Catalunya, les Illes Balears o València.

Perquè la llengua ens agermana

Art innova

www.artinova.cat

info@artinova.cat

651 388 685

Fets recents d'interès lingüístic

Com en números anteriors, en aquesta pàgina editorial anotem i comentem breument fets recents d'interès lingüístic (i, per extensió, cultural).

El dia 16 de juliol es publicaven unes estadístiques que constataren que l'ús del català en les sentències judicials estava per sota del 8%. I el 19 del mateix mes la Plataforma per la Llengua alertava que menys de la meitat de converses als patis d'instituts són en català, alhora que la Generalitat de Catalunya recorria contra el Govern espanyol per la «discriminació» que pateix el català en no estar inclòs com a mèrit en les proves de selecció de nous funcionaris per als jutjats. En canvi, el mateix dia el diari *El Punt Avui* publicava una entrevista a Tesa, rapera d'Almussafes, en què aquesta afirmava que «la llengua, al País Valencià, viu una revaloració a nivell popular». Notícies de diferent signe que proven, una vegada més, el mot d'ordre de Fabra: «Cal no abandonar mai ni la tasca ni l'esperança.»

Pel juliol de 1969 va aparèixer el primer volum de la *Gran enciclopèdia catalana*. Fa ja més de cinquanta anys, doncs, que es començà a publicar aquesta obra que ha prestigiat enormement la nostra cultura.

El 25 de juliol va morir a Vic, a noranta-dos anys d'edat, el prevere igualadí Joan Cortès i Tossal, que durant els anys 1961-1977 va impulsar la revista *Orifloma*, contribuint així a la normalització del català en el món periodístic encara durant l'època franquista.

El 6 d'agost finava a Calella de Palafrugell, a l'edat de noranta-quatre anys, la barcelonina Montserrat Boldú i Tomàs, una de les quatre creadores de Vèrtex, centre de perfeccionament del català.

El 31 del mateix mes, a Organyà (Alt Urgell), el nostre consoci Marcel Fité va rebre el premi Mossèn Albert Vives en la seva setzena edició. L'enhorabona!

El 3 de setembre s'anunciava que la Junta d'Andalusia crearia un pla d'ajudes als «afectats per la immersió lingüística». Notícia que reflecteix certes reaccions espanyolistes contra l'actual situació política catalana.

El 6 de setembre va començar a Barcelona la 37ª Setmana del Llibre en Català, amb més actes, parades i novetats. Un fet esperançador.

El 8 del mateix mes l'Institut d'Estudis Catalans presentava la *Gramàtica bàsica i d'ús*, en què la normativa queda més acotada que en les dues obres gramaticals anteriors, més descriptives. Ens n'alegrem.

El 12 de setembre morí a Barcelona, a l'edat de noranta-dos anys, Mn. Joan E. Jarque i Jutglar, fundador del setmanari *Catalunya Cristiana*, que es publica des de 1979. Un altre cas de normalització lingüística en el periodisme.

El 16 del mateix mes Ràdio Arrels de Perpinyà anunciava que el govern francès deixaria de formar mestres de català. Una mala notícia, contra la qual caldrà batallar.

El 19 també de setembre el Centre de Normalització Lingüística de Manresa va fer saber que havia quedat desbordat per la gran afluència d'estrangers que volien inscriure's a cursos de català. Bona notícia, aquesta altra. En canvi, quatre dies després un article dins *El Punt Avui* alertava del freqüent canvi de llengua (del català al castellà) en cursos universitaris, per la presència d'estrangers. En aquest sentit, la lingüista Carme Junyent, en una entrevista publicada pel setmanari *La República* el 5 d'octubre, afirmava: «Els parlants som els que hem de salvar la llengua.»

El 26 d'octubre, a València, es lliuraren els 48ns Premis Octubre (de diferents gèneres literaris), cerimònia que uns quants dies abans havia estat suspesa com a protesta per la inacceptable sentència del Tribunal Suprem espanyol contra els líders catalans independentistes al final del procés judicial que sofrien. (I no ens estenem més en aquest tema perquè ací ens volem limitar a aspectes lingüístics i culturals, no polítics.)

Però acabem amb una notícia positiva: el 31 d'octubre l'Institut d'Estudis Catalans divulgava unes «Referències bibliogràfiques sobre el català» que contenen moltes entrades d'articles publicats dins *LLENGUA NACIONAL*. Vol dir que la nostra revista ha estat i és útil.■

«La interferència no és lingüísticament funcional, és més aviat una funció essencial dels colonitzadors.»

Maria Lluïsa Pazos

**Llengua
Nacional**

PUBLICACIÓ I ADMINISTRACIÓ

Associació Llengua Nacional
Registre d'Associacions núm. 12.842
Dipòsit Legal: B-35574-91
ISSN: 1695-1697

ADREÇA POSTAL

C. de Sant Pere més Alt, 25
08003 BARCELONA

info@languanacional.cat

www.languanacional.cat

[@LlenguaNacional](https://twitter.com/LlenguaNacional)

[Associació Llengua Nacional](https://facebook.com/LlenguaNacional)

DIRECCIÓ

Abel Carretero Ernesto

SOTSDIRECCIÓ

Agnès Toda i Bonet

EDICIÓ

Joan Pau Batlle
revista@languanacional.cat

DISSENY I MAQUETACIÓ

Maria Vilarnau

IMPRESSIÓ

Impremta Barnola, SL - Gissosna

JUNTA DE GOVERN DE L'ASSOCIACIÓ

PRESIDENT: Abel Carretero

VICEPRESIDENTA: Màriam Serrà

SECRETARI: Marc Sangles

TRESORERA: M. Rosa Bayà

VOCALS: Jaume Casassas, Albert Jané,

Francesc Jutglar, Montse Sarret

CONSELL ASSESSOR

Jaume Casassas, Marcel Fité, Albert Jané, Bernat Joan, Joan-Carles Martí, Carles Riera, Josep Ruaix i Marc Sangles

PORTADA

Maria Vilarnau i Rolf Müller

Editorial

Fets recents d'interès lingüístic 3

Llengua i noves tecnologies

Els articles de LLENGUA NACIONAL, per fi totalment digitalitzats.

Maria Rosa Bayà 5

Commemoració

Maria Lluïsa Pazos: amiga, patriota i defensora incansable de la llengua catalana..... 8

Maria-Lluïsa Pazos, en el record. Pere Mayans..... 10

Sociolingüística

La importància de la llengua. Andreu Salom Mir 12

El repte mediambiental i el repte sociolingüístic. Joan Pau Batlle..... 14

Gramàtica

Acabar amb la vida, acabar amb la mort. Jordi Badia Pujol 18

Notes disperses. Albert Jané 20

Lèxic

Paraules que s'han perdut a l'Empordà (i II). Josep Torroella 25

Sintaxi

A propòsit del mot <igual>. Carles Riera 27

Ortografia

Qüestions de puntuació (I). Josep Ruaix..... 31

Divulgació

Notícia de l'Àfrikaans. Andreu Salom Mir..... 36

Entrevista

Jesus Mestre i Godes, un gran divulgador de la història. Jordi Manent..... 37

L'Associació

El celler Rendé Masdeu guanya el II Premi Llengua Nacional 43

El català a la justícia: justícia al català? 44

Ja som a la Catalunya del Nord! 45

Indexació de les revistes 45

Ressenya

Estudis de llengua catalana. Abel Carretero 46

Els mots (t)robats. Carles Riera 47

Els articles de LLENGUA NACIONAL, per fi totalment digitalitzats

Maria Rosa Bayà

Membre de la Junta de Govern i responsable del web de LLENGUA NACIONAL

Després de 28 anys d'història i 109 números publicats, LLENGUA NACIONAL s'ha convertit en una revista de referència obligada, que compta amb la consideració decidida del nostre món intel·lectual, universitari i institucional. És una revista en paper, editada a tot color, que es distribueix a llibreries d'arreu dels Països Catalans, a més de biblioteques, universitats, administració pública i particulars. Recentment, hem tancat un acord de distribució amb la Llibreria Catalana de Perpinyà i amb el Bonpreu i Esclat de Malla (Osona), que d'aquesta manera s'afegeixen a la llista d'establiments on es pot adquirir LLENGUA NACIONAL, que inclou des de les papereries Abacus fins a la Llibreria Fan Set de València, la Quart Creixent de Palma, la Gaudí de Reus o Les Voltes de Girona, entre altres.

En plena era tecnològica, però, calia fer un pas més en la nostra empresa i abordar decididament la digitalització dels articles de la revista. Així va sorgir un projecte que vam definir durant el primer semestre del 2019 i que ha vist la llum finalment aquesta tardor.

Imatge cedida per Marina Miralles

FE D'ERRATA

En l'article publicat dins el darrer número (108) de LLENGUA NACIONAL, titulat «*Butla/butlla, bolleta, bolletí*», hi ha un error que voldria esmenar, fruit d'una confusió de dades recollides en la recerca per a la confecció del treball, confusió que, com que la redacció del paràgraf era formalment correcta i coherent, no vaig saber detectar en la revisió prèvia a la publicació. El tercer paràgraf començant pel final (p. 27) acaba amb aquesta frase:

En canvi, el *Diccionari general de la llengua valenciana*, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, encertadament, només inclou *bolletí*.

Aquesta frase és errònia, perquè el diccionari esmentat no és de l'AVL, sinó de la RACV, i no hi hauria d'haver fet referència. Però vaig mesclar distretament les dades de l'una i l'altra i en vaig treure

aquesta conclusió falsa, que us deman, als lectors, que ignoreu, com si no hi fos. Aquest error tan concret no lleva raons a l'argumentació de l'article a favor de *bolleta* i *bolletí* i contra *butlleta* i *butlletí*, però reconec que sí que em fa desmerèixer com a autor de la recerca i som conscient que és un descuit injustificable. Esper, tanmateix, que la vostra benevolència, lectors d'aquesta revista, us permeti de perdonar-me aquesta absurda equivocació i mantenir en consideració la resta de l'article i els arguments que hi expos.

Agraesc a l'amic Antoni Ferrando que amablement em fes adonar de l'error indicat, la qual cosa m'ha permès de fer aquesta rectificació.

Jaume Corbera

Finançat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el projecte ha consistit a digitalitzar els articles de tots els números de LLENGUA NACIONAL i a crear els índexs de totes les revistes, on hem anat enllaçant cadascun dels articles. L'objectiu que buscàvem és facilitar l'accés dels continguts de LLENGUA NACIONAL a totes les persones interessades i, més important encara, proporcionar aquests materials en un format que en faciliti la distribució i divulgació a través de les xarxes socials. El repte és, en definitiva, fer arribar uns treballs de qualitat a un públic cada cop més ampli.

El **repositori de revistes** (www.lleuguanacional.cat/repositori_de_revistes) conté, en obert, tots els números de LLENGUA NACIONAL, tret dels quatre darrers, que són d'accés restringit a socis i subscriptors. La pàgina del repositori conté la imatge de totes les portades, ordenades de la més recent a la més antiga. Quan cliqueu en una portada, s'obre una pàgina amb l'índex de la revista seleccionada. Us la podreu descarregar sencera o per parts, clicant en cadascun dels articles.

Si no sabeu en quin número es troba un article determinat, en lloc d'usar el repositori podeu recórrer al **cercador** (www.lleuguanacional.cat/cercador). El cercador de LLENGUA NACIONAL permet de buscar fàcilment treballs específics sobre un tema o els articles d'algun col·laborador en particular. Funciona com el cercador de Google, de manera que tant es pot consultar una paraula sola (p.e., *toponímia*, *participi*, *valencià*), com sintagmes formats per diverses paraules. En aquest segon cas, cal escriure la seqüència entre cometes (p.e., "*Josep Ruai*", "*perífrasi verbal*", "*ensenyament del català*").

En relació amb la divulgació d'articles mitjançant les xarxes socials, a començament d'any vam iniciar, com a prova pilot, una campanya de divulgació de treballs del nostre col·laborador Albert Jané. Val a dir que Jané

ha publicat més d'un centenar d'articles a LLENGUA NACIONAL, que tot just ara acaba de recollir en el volum *Estudis de llengua catalana* (2019). Amb l'etiqueta #PíndolesJané i una imatge pròpia, vam difondre — en píndoles— breus explicacions sobre aspectes controvertits de lèxic o de gramàtica. «Els secrets es desvetllen o es revelen?» «Quin paper hi fa el pronom *hi* en els verbs *veure-hi* i *sentir-hi*?» «Com podem substituir el castellanisme *vaia*, usat en mil contextos diferents?» Aquests van ser els temes dels treballs divulgats en la prova pilot, que van tenir una bona acollida.

Durant la segona meitat de l'any 2019, un cop desenvolupat el projecte de digitalització dels articles, vam impulsar una nova campanya a les xarxes seguint el mateix model, que encara té continuïtat. Amb l'etiqueta #DijousArticle, hem recuperat articles de temes diversos, com ara el de Gemma Barberà sobre la llengua de signes catalana publicat en el número 82 (2013), que va ser repuliat per la mateixa autora i va tenir força ressò. També vam repescar de l'hemeroteca l'article de Lluís Marquet «Pesant i pesantor», del número 41 (2002), o «Els vents», de Jordi Elias i Enric Valor, publicat en el número 34 (2001), tots ells articles plenament vigents.

Hi ha usuaris de les xarxes que ens expliquen que es passen hores anant d'un article a un altre, fent servir el cercador o consultant el repositori. També ho podeu fer amb les revistes en paper, per descomptat, i més ara que n'hem actualitzat els índexs analítics.

El projecte «Divulgació a les xarxes d'articles de LLENGUA NACIONAL» té el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. ■

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

A la Diputació de Barcelona promovem l'accés universal a la cultura

www.diba.cat/cultura

Xarxa d'Espais Escènics Municipals

Cartellera d'espectacles amb la millor oferta escènica i musical.

[@TeatresODA](#)
escenari.diba.cat

Xarxa de Museus Locals

Agenda d'activitats de la Xarxa de Museus Locals de la demarcació de Barcelona.

[XarxaMuseusLocals](#) [LaMiradaTactil](#) [patcdiba](#) [@patcdiba](#)
museuslocals.diba.cat

Xarxa d'Arxius Municipals

Per una correcta gestió del patrimoni documental local dels ajuntaments.

[@patcdiba](#)
xam.diba.cat

**Diputació
Barcelona**

Maria Lluïsa Pazos: amiga, patriota i defensora incansable de la llengua catalana

L'aprovació de l'Estatut de Catalunya l'any 1979 establia l'oficialitat de la llengua catalana en un context que dificultava la tasca de fixar una llengua estàndard moderna per a l'administració pública, els mitjans de comunicació, la universitat, etc. La prohibició d'usar el català durant la dictadura franquista havia provocat un trencament entre els partidaris de la proposta normativa de Pompeu Fabra —que havia quedat interrompuda a causa del resultat de la Guerra Civil— i els qui criticaven que el català que feien servir molts escriptors i professionals de la llengua era massa artificios i arcaic, i reclamaven així un estàndard fixat a partir de l'ús de la llengua que ells anomenaven «real». Ensenms, el moviment de secessionisme lingüístic valencià estava en auge i causava un impacte considerable en la població i la política valencianes. D'una banda, hi havia els secessionistes —abonats per la Real Acadèmia de Cultura Valenciana— i, de l'altra, els defensors de la unitat de la llengua —fidels a les institucions que no depenien del govern de torn.

Aquest context impulsà Maria-Lluïsa Pazos a fundar l'Associació Llengua Nacional l'any 1991. La raó de ser d'aquesta entitat, com bé deveu saber, era, i encara és, la de contribuir a la normalització del català, defensar la unitat de la llengua i la seva riquesa dialectal, vetllar per l'ús d'un llenguatge ric i genuí, i lluitar perquè esdevingués el mitjà de comunicació habitual dels Països Catalans. Ella hauria pogut mirar-s'ho amb aprensió, com tants altres, però va tenir el coratge de participar activament en pro d'un projecte imprescindible, bé que d'avenir incert. Sense gent com na Maria Lluïsa —és a dir, gent que encara els reptes més imponents amb la valentia, constància i esforç que cal per a fer prosperar les solucions més eficaces però alhora inesperades—, no s'hauria esdevingut la Consulta Popular d'Arenys de Munt, fa deu anys i escaig. I si, al cap de vint-i-vuit anys, els objectius fundacionals de Llengua Nacional encara no han estat consumats, fa feredat imaginar com estaria el panorama actual si no hagués pres la decisió de lluitar amb els mitjans que tenia al seu

abast. Per això, volem dedicar-li un homenatge sincer mitjançant el testimoni de membres i col·laboradors de Llengua Nacional.

Qui fou durant molts anys el president de l'associació i director de la revista LLENGUA NACIONAL, Ramon Sangles Moles, la recordava així:

«Vaig conèixer Maria Lluïsa Pazos i Noguera el dia de Sant Jordi de l'any 1995. A mitja rambla de Catalunya tenia una petita taula amb exemplars de la revista LLENGUA NACIONAL i alguns fullets de propaganda. En veure que es tractava de la nostra llengua, tot seguit m'hi vaig apuntar com a soci. I a partir de llavors en vaig anar seguint quasi totes les activitats.

«La Maria Lluïsa era una gran activista, i des de la fundació de l'Associació Llengua Nacional (1991) fins a l'any 1997 crec que en va ser l'ànima i va saber-se envoltar de rellevants personalitats en tema lingüístic

català. Va promoure l'associació, fent-ne presentacions en diferents llocs i donant-li relleu amb el premi anual Ramon Aramon, dedicat a la lleialtat lingüística.»

I David Casellas i Gispert recorda el seu primer contacte amb na Maria Lluïsa d'aquesta manera:

«En uns “Tallers de llengua i literatura catalana” organitzats pel Departament d'Ensenyament (ara, d'Educació), hi vaig trobar unes butlletes de l'Associació Llengua Nacional. Em va semblar interessant i, sense pensar-m'hi gaire, vaig enviar, emplenada, la butlleta de subscripció a la revista.

»Al cap d'uns dies vaig rebre una trucada de la presidenta de Llengua Nacional, Maria Lluïsa Pazos, a qui només coneixia pel seu llibre *L'amenaça del català light*, i després d'explicar-me que li interessava molt tenir dins l'associació algú de Girona em va convèncer de fer-me soci i de participar activament a Llengua Nacional. Aquest fet em va obrir les portes a col·laborar amb l'associació i la revista, al costat de persones eminents, amb algunes de les quals encara mantenim una estreta relació. Només hem de mirar la llista de col·laboradors de la revista núm. 11, on consten Avel·lí Artís-Gener, Alfred Badia, Gabriel Bibiloni, Jem Cabanes, Carles Castellanos, Bernat Joan i un llarg etcètera de noms il·lustres. Perquè això sí que ho tenia, la Maria Lluïsa: tenia el do de la persuasió.

»Com sempre, quan una empresa comença a créixer, també augmenten els personalismes i les ganes d'apropiar-se'n. Les disputes internes dins Llengua Nacional van fer que l'any 1996 ella abandonés Llengua Nacional i se centrés en La Busca Edicions SL, una nova iniciativa que, tal com defineix en un article de LLENGUA NACIONAL (núm. 17, p. 6), havia de ser “una eina bàsica al servei del coneixement àgil, planer i profund alhora de la realitat cultural del nostre país”.»

En la mateixa línia, Carme Vilà Comajoan destaca que «era una persona molt acollidora i amb una gran capacitat de treball (perquè escrivia molt de premsa i a raig) i tenia la capacitat, que no tothom té, de mirar un fenomen des d'un punt de vista no habitual. Per exemple, posava l'èmfasi en el fet que els escriptors de la Renaixença eren dels primers, de fet, d'usar el castellà en molts àmbits. O també sorprenia, perquè no ho havia fet ningú, que fes un llibre, en gran part, amb citacions de molts estudiosos de la llengua —sobretot dels que defensaven un català més castellanitzat— (em sembla que era a *L'amenaça del català light*).»

D'aquesta gran capacitat de treball, David Casellas recorda:

«Durant un cert temps, sobretot a partir de la seva jubilació com a professora de secundària, La Busca va ser el seu món. Cal recordar que amb l'ajut del seu marit van editar més de 250 llibres. Però la Maria Lluïsa no es va acostar amb això; es feia seva qualsevol iniciativa que potenciés la llengua i la cultura catalanes, per inversemblant que semblés. Així, va participar activament en la renovació dels premis Joan Santamaria; va reivindicar Víctor Mora amb un premi de narrativa a l'Escala (l'any 2019 ha arribat a la vintena edició); acompanyada d'Ignasi Pere Ferrer va protagonitzar una campanya a favor del cinema català; va inventar-se el premi Francesc Ferrer i Gironès, malauradament sense continuïtat...»

Quant al premi Ramon Aramon, Ramon Sangles ens explica: «Diria que fou a causa de l'envergadura i magnificència d'aquest premi que en l'any 1997 l'associació va entrar en crisi econòmica. Fou llavors que sorgiren algunes dissensions entre la direcció, cosa que féu que jo n'agafés la presidència, conjuntament amb la direcció de la revista. Entre ella i el seu marit (Antoni Adell) me'n facilitaren el traspàs. Almenys durant mig any anava setmanalment a casa seva (un gran pis del carrer Alí-Bel de Barcelona) per encarrilar-ne la bona marxa. Sempre els en vaig estar molt agraït. També ella i el seu marit es van sentir contents de com ho vaig anar tirant tot endavant, perquè més d'una vegada van dir-me: “Ramon, a través de la revista has tirat l'associació endavant.” I ara jo m'alegro que també uns altres la tirin endavant, i amb més força i competència que mai. La llengua s'ho mereix.»

Sobre les dissensions esmentades, David Casellas té aquest parer: «Evidentment, la Maria Lluïsa era una persona controvertida, defensada per alguns i atacada per uns altres; però ja se sap que qui té idees i emprèn moltes iniciatives està sempre exposat a la crítica. Era una persona altruista, ho hauria donat tot per la llengua i el seu país, això és indubtable. I va ser una defensora incansable de Víctor Mora, dels germans Blasco i de tots aquells catalans a qui la cultura elitista havia condemnat a l'anonimat.

»Malgrat que posteriorment me'n distanciés, sempre li hauré d'agrair els seus consells i els contactes amb moltes persones que han marcat tant la meua vida personal com professional. Per això sempre la recordaré com una amiga, una patriota i una defensora incansable de la llengua catalana.»

Així mateix, Joaquim Arenas Sampera la recorda senzillament com «una bona amiga i companya de lluites».

Maria-Lluïsa Pazos i Noguera va morir el dia de Nadal de l'any 2018. Descansi en pau.■

Maria-Lluïsa Pazos, en el record

Pere Mayans Balcells

*Endarrerida porto l'esperança,
tot just a l'hora trista de l'espera.
Cada jorn és com una primavera
que, amb son finir, la meva tardor atansa.*

*Crement records al foc de la quimera;
complac l'avui, però la nit que avança
l'instant aspriu disfressa de gaubança.
I ja no em torna el que és el que abans era.*

*Del temps antic, en servo la recança,
hores malmeses i aures d'un destí
que em fa jugar entre el somni i l'enyorança.*

*I quan apunti el sol de l'hora mansa,
tan sols vosaltres heu de restar amb mi
per a reeixir, plegats, l'última estança.*

He volgut començar aquesta remembrança amb el poema «A mi mateixa», que Maria-Lluïsa Pazos i Noguera va incloure en el llibre *El club de les bones persones* (1), publicat l'any 2001 per La Busca Edicions, editorial que ella mateixa dirigia. Com podeu comprovar, malgrat que fos escrit gairebé fa vint anys, la mort de l'amiga Maria-Lluïsa, la mort de l'activista, escriptora, assagista, professora i editora Pazos —la Pazos—, el fa malauradament actual.

Em plau de recordar que el llibre el va dedicar a «persones concretes, amb noms i cognoms, a amics de debò, la fidelitat dels quals la vida m'ha permès de comprovar». I ho faig perquè penso que aquesta frase reflecteix molt bé la relació de la Maria-Lluïsa amb l'altra gent: amiga, molt amiga, dels amics, amb els quals era extraordinàriament despresada; però també injustament atacada per aquells qui havien estat amics i col·laboradors o, senzillament, per part dels qui no la coneixien. Sens dubte, va ser una persona polièdrica, una personalitat complexa, intensa, alguns

en dirien complicada, amb aquell punt d'autoestima necessari per a sobreviure en el món de la cultura catalana, que potser amagava les febleses que tots tenim i arrosseguem. Ara bé, ningú no pot negar que era summament intel·ligent i que s'estimava la llengua i el país. I la seva obra així ho demostra.

La primera referència que vaig tenir de la Maria-Lluïsa data de 1986, quan tot just jo començava a fer classes i ella va publicar *Ausiàs March i l'amor. Antologia poètica actualitzada*, un autor que l'acompanyarà durant la vida i al qual va dedicar, pel capbaix, dos llibres més, sempre amb la intenció d'apropar-lo al gran públic. Ara bé, quan la vaig començar a seguir va ser en el moment en què va prendre partit en el debat sobre el català *heavy* i el català *light*, amb el llibre *L'amenaça del català light*, que va publicar en 1990 i que, com deia l'editor de Tibidabo, va representar que «a la fi, hi ha algú que dona la cara i es compromet» en un debat que va marcar el final de la dècada dels anys vuitanta i començament de la dels noranta. En 1991 va ser una de les fundadores de l'Associació Llengua Nacional.

D'aquell període també data el seu llibre *La violació del català. La subordinació de la llengua a València i a Barcelona* (Tibidabo, 1992).

La conec personalment a mitjan dècada dels noranta, quan és directora de La

Busca, que aleshores era una col·lecció de l'editorial de Vilassar de Mar Oikos-tau. Publica títols com ara *Una llengua sense ordre ni concert* (que fa conjuntament amb Carles Castellanos, Francesc Ferrer, Josepa Huguet, Bernat Joan, Lluís Marquet, Antoni Muné-Jordà, Ernest Sabater, Blanca Serra i Jaume Vallcorba), *La llengua i el Leviathan* (Bernat Joan), *Curs de sociolingüística per a BUP, COU i reforma* (conjuntament amb Carles Castellanos), *El jovent opina* (Josep Huguet i Blanca Serra) i el nostre *Redescobrim els Països Catalans* (Pere Mayans i

Em plau de recordar que el llibre el va dedicar a «persones concretes, amb noms i cognoms, a amics de debò, la fidelitat dels quals la vida m'ha permès de comprovar».

Núria Montés). Els títols són prou reveladors de quin era el posicionament lingüístic —i nacional— de la Maria-Lluïsa.

Comença a partir d'aquell moment una relació personal intensa que es tradueix en la meua integració a l'Associació LLENGUA NACIONAL, on vaig col·laborar especialment en la revista de l'entitat, i en la fundació de l'editorial La Busca. D'aquells moments, d'estreta col·laboració, en són hereus títols com *Exercicis. Per a l'obtenció del certificat de capacitació en llengua catalana* (Ferran Marquina, Víctor Pallàs i M. Lluïsa Pazos) o *Junts en la diversitat* (David Casellas) i *CAT. Llengua i societat dels Països Catalans* (Pere Mayans i Núria Montés), els primers i potser els únics crèdits variables de secundària per a atansar la sociolingüística catalana als joves. També de la dècada dels noranta data la nostra col·laboració en el Premi Jove de la Penya Santamaria, un autèntic revulsiu en l'escriptura en català dels nostres adolescents.

Després de deixar la direcció de l'associació i de la revista LLENGUA NACIONAL, es va dedicar de ple al

projecte editorial de La Busca, juntament amb el seu marit Antoni Adell; va arribar a publicar-hi més de dos-cents títols.

L'editorial La Busca sempre va mirar de promoure la literatura catalana; per això s'hi van editar els textos guanyadors del premi que organitza el Departament d'Ensenyament «El gust per la lectura» (del quart concurs, 1998-1999, fins al novè, 2003-2004), del Premi Víctor Mora de narrativa breu (l'Escala, des del 2000 fins al 2012) i del premi Emili Teixidor. També va instaurar el premi d'assaig Francesc Ferrer i Gironès, que en el 2006 va guanyar Victor Alexandre i en el 2007, Bernat Joan i Marí.

A través de la seva persona, vaig conèixer gent tan interessant com

Víctor Mora (l'obra del qual va publicar o tornar a publicar La Busca), Adrià Blasco (el dibuixant del còmic *Tallaferro*) o els activistes i filòlegs Víctor Pallàs i David Casellas, entre tants d'altres.

Gràcies, doncs, Maria-Lluïsa, per tot el que has fet per nosaltres, per la llengua, per la literatura i, en definitiva, pel país. ■

Gràcies Maria-Lluïsa, per tot el que has fet per nosaltres, per la llengua, per la literatura i, en definitiva, pel país.

El plaer de compartir

TRIAS
DES DE 1902

Trias Galetes - Biscuits, S.A.
Ctra. de Sils, 36
17430 Santa Coloma de Farners
Tel. 972 84 12 13
www.trias.cat

La importància de la llengua

Andreu Salom i Mir

La llengua és un símbol cabdal per a les nacions. Ho és, especialment, des que els Estats-nació començaren a conformar-se. La Revolució Francesa marcà traça decisiva sobre la matèria. Els «caps pensants» revolucionaris s'adonaren que una majoria important dels «ciutadans» no parlaven, o no dominaven, el francès. Un dels seus grans objectius va ser, doncs, aconseguir que tothom parlàs la «llengua de la revolució», és a dir, la francesa. Les altres llengües de l'*Héxagone* restaven sentenciades, sobretot l'occità o llengua d'oc, la més important en nombre de parlants. Aqueixa era la idea fixa del principal ideòleg d'aquella incipient política lingüística, de nom Henri Grégoire, per al qual «*la langue d'un peuple libre doit être une et la même pour tous*»¹, i que fins i tot considerava que el francès havia de «*devenir la langue universelle*». No ens pot sorprendre, per tant, que hom insistís tant en la «necessitat» de destruir i eliminar completament el *patois* (terme despectiu per a denominar l'occità).

Al Regne d'Espanya, que s'estava configurant políticament al llarg del mateix segle XVIII, li plagué tot d'una aquesta política de caire glotofàgic, pel que fa a les llengües «que fan nosa». D'ençà de l'entronització dels Borbons ja s'hi estaven assajant polítiques lingüístiques amb intencions lingüicides, tot i que els seus resultats eren força més precaris que en la França jacobina. Aquesta manca d'eficàcia «totalitària» no suposava, tanmateix, un retrocés en la voluntat, per tal com al llarg del segle XX, i sobretot després del cop d'estat feixista de 1936, s'anà perfeccionant la persecució contra la llengua catalana. A part de la prohibició total de la presència pública del català, l'escolarització general pública en llengua castellana i la benedicció oficial persistent del

Conservada en una de les parets de l'antiga escola d'Aiguatèbia, aquesta sentència ha esdevingut una de les imatges emblemàtiques de la persecució lingüística a la Catalunya del Nord

Les dificultats d'integració en un país colonitzat com el nostre, i el canvi poblacional, amb la vinguda de noves onades migratòries, dibuixen un panorama ben galdós.

bilingüisme (només per als catalanoparlants, és clar) feren que l'ús informal del castellà (el seu ús formal ja estava plenament consolidat) augmentàs espectacularment, i més encara amb l'arribada de grans masses d'immigrants castellanoparlants, com a conseqüència del *boom* turístic. Les dificultats d'integració, en un país colonitzat com el nostre, i el canvi poblacional, amb la vinguda de noves onades migratòries, dibuixen un panorama ben galdós.

La substitució lingüística és, doncs, una severa amenaça quotidiana. Si s'arriba a produir, desapareixerà tot un món de referències culturals i socials; i el món global restarà, també, més empetitit i empobrit, car trencar els vincles indestruïbles entre llengua i territori suposa, sempre, un trauma i una desgràcia. Ja ho va deixar escrit E. Cioran: «No s'habita un país, s'habita una llengua.»

1 Dins *Dir la realitat*, de Lluís V. Aracil (Edicions Països Catalans, Barcelona 1983), p. 257

Museu d'Art de Girona

EXPOSICIÓ TEMPORAL

Del 14 de desembre de 2019
al 20 de maig de 2020

Pujada Catedral, 12 / Girona

@museuartgirona
museuart.com

Modest Urgell

— més enllà de l'horitzó —

md'A Museu d'Art de Girona

Forma part de:

Arxivat a: <https://www.museu-art.girona.cat/> el 14 de desembre de 2019, 10:00:00. Museu d'Art de Girona - Museu Provincial de Girona - Museu Provincial de Girona - Museu Provincial de Girona - Museu Provincial de Girona

Generalitat de Catalunya

7,5 Milions de futurs

El repte mediambiental i el repte sociolingüístic

Joan Pau Batlle

Ara que el govern municipal de Barcelona es prepara per a adjudicar el contracte més important de la ciutat —el del servei de recollida d'escombraries i neteja—, poc puc estar-me de pensar en la campanya per a fomentar el reciclatge que l'Agència de Residus de Catalunya (ARC) engegà tombant de l'any passat. De la mateixa manera que l'elegibilitat de l'empresa barcelonina Fomento de Construcciones y Contratas (FCC) en el concurs suscita polèmica —en el darrer mandat, el govern amonestà aquesta empresa per no gitar a bon port els serveis convinguts—, la campanya de l'ARC també fou objecte de crítica pel que uns anomenaven paternalisme i d'altres consideren una hipocresia que rau en la falsedat de l'eslògan que volgueren passar per premissa. Precisament, dic que és una campanya de l'ARC; però, si filem prim, hauríem de dir que és més aviat una empresa en què la Generalitat i Ecoembes fan bracet.

Ras i curt, els principis de l'ecologisme —que al cap i a la fi és la filosofia que ens permet de viure en consonància i d'una manera sostenible amb el planeta— són reduir, reutilitzar i reciclar. El model de negoci d'Ecoembes, però, és tot el contrari: com més envasos d'un sol ús acabin a cal consumidor —és a dir, com més envasos d'un sol ús abundin a les botigues de queviures de tota mena—, més ingressos obté. No cal dir que fa valer la seua influència per incrementar la producció, i sobretot la distribució, de plàstics d'aquest tipus. Això deu ser, també, per què s'oposa al sistema de retorn i altres models de gestió de residus que aconsegueixen recuperar més envasos que el model actual; per això plora, la criatura. Car, com bé assenyala Jordi Álvarez «[f]ins fa quatre dies, tot se servia amb vidre, cartró i paperines de paper. Si l'envàs era de vidre, te'l cobraven i, quan el retornaves, te l'abonaven. Ves quina forma més saludable i senzilla de preservar el planeta»!¹

Bé que ver, no volia parlar d'això, ans d'aspectes lingüístics. A més de Jordi Álvarez, tota una allau

En tot cas, els contenidors són massa lluny

de rèpliques que inclouen articles de Bel Olid, Imma Monsó i un fil magistral a Twitter de Jorge Martín, palesaven la desconsideració, fal·làcia i doble moral de la campanya. Malgrat tot, fins que no fou publicat l'exhaustiu i altament recomanable article de Laia Altarriba *Jo no estic 'acabant amb' el planeta*, el barbarisme passà desapercebut o, si més no, no fou motiu d'alarma. Al cap d'unes quantes setmanes, Bel Zaballa afirmaria que «l'eslògan fa venir perboquera a qualsevol amb una mínima sensibilitat lingüística»², però tot seguit decidiria de no centrar la seua anàlisi en aqueixa qüestió. El meu propòsit era d'abordar-la, però mentre fornyigava a internet vaig descobrir que

1 <https://www.diaridegirona.cat/opinio/2019/01/10/poma-revisitada/955806.html>

2 <https://www.vilaweb.cat/noticies/reciclar-opinio-bel-zaballa/>

Jordi Badia, en el seu blog, ja l'havia abordada impecablement, en un article que reproduïm a continuació d'aquest escrit.

Ara bé, de tan interessant que era, vaig decidir de llegir els comentaris al final de l'article i tot d'una passava neguit. La bona nova d'en Jordi que «[...] la locució *acabar amb* no és acceptada per cap gramàtica», Miquel Boronat Cogollos la matisava. Primer diu que el mateix Institut d'Estudis Catalans (IEC) acabarà plegant veles. Glups! A tall de validació de la hipòtesi, es refereix al *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC2) i cita l'entrada *juramentar-se*, que diu: «Van juramentar-se a acabar amb els tirans.» Tornarmai, glups! I sort que s'hi refereix, car no me n'hauria envisat. Veieu, m'estimi més de fer servir el diccionari del Grup Enciclopèdia Catalana que quant a la mateixa entrada diu:

v pron Obligar-se mútuament per jurament. *Es van juramentar per a derrotar l'enemic comú.*

Bé, no ens enfonsem! Solament és un exemple en el DIEC2. Malgrat això, podem afirmar que l'expressió no és acceptada per cap gramàtica, encara. Tanmateix, el Sr. Boronat havia escrit un segon comentari. Aquest cop la citació és de l'entrada d'*acabar* en el *Diccionari normatiu valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. El setè punt diu «v. [seguit de la preposició *amb*] Posar fi. *El Govern pretén acabar amb el frau fiscal.*» Ja tenim la polèmica lliurada, doncs.

Llavors, em demani, quina responsabilitat té la Generalitat en tot això? Vull dir, si és Ecoembes qui s'encarregà de tota la publicitat de la campanya, què hi farem: pot ben ser que sàpiguen molt de plàstic i més aviat poc de llengua. En canvi, si se n'encarregà la Generalitat, hom esperaria que sabessin comunicar-se en un català normativament acceptable, fa? Si hi ha qualcun ens als Països Catalans que té la responsabilitat de fer un bon ús de la llengua, de ser un model lingüístic excel·lent, és —a banda de l'IEC, Òmnium, l'Obra Cultural Balear, Acció Cultural del País Valencià i l'Institut Ramon Llull— sens dubte la Generalitat, oi que sí? Belleu, qualcú diria que no, que aqueixa responsabilitat recau sobre la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA). En tot cas, d'això se n'hauria de parlar en un article a part. Tanmateix, el que en puc dir, de la CCMA, és que, segons el Departament de Serveis Lingüístics, no poden rebutjar anuncis per raons lingüístiques. Fan un assessorament lingüístic per a cada producció, però poc tenen la potestat de vetar res. Si Procter &

Gambel insistís, per exemple, a explicar que els seus xampús i detergents «oloren bé», no podrien fer-hi res. I si ens ho volguessin explicar en castellà, tururut.

Atès que la relació anunciant-mitjà és així, se'm va fer costa amunt comprendre com van arribar a ser emesos uns anuncis, tant radiofònics com televisius, que contenien, pel cap baix, un flagrant barbarisme. Això volia dir que els responsables de la campanya van fer cas omís d'unes recomanacions que ens haurien estalviat el perboc lingüístic? No ben bé. Vaig trobar-ne una altra explicació en el portal lingüístic de la CCMA. Allà, considerat d'ús general, hom pot trobar amb els significats de 'posar fi a', 'fer desaparèixer', 'eliminar' i 'suprimir', l'entrada *acabar amb*. Arran d'aquesta descoberta, no sabia què creure. Ves que l'eslògan original no fos correcte i per recomanació dels lingüistes de la CCMA tot plegat acabà amb una locució gens genuïna i prescindible. Per si no fos prou, l'entrada de l'*És-a-dir* addueix l'entrada de *juramentar-se* del DIEC2 a tall de justificació, ves per on.

Des que s'han fet públics els resultats de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya (EULP) 2018*, hom torna a debatre si el català s'extingirà per manca de parlants o de català. Aqueix debat permet de constatar que tant la qualitat del català modern com la quantitat de locutors que en fan un ús natural minven com més va més. Si analitzem la funció dels mitjans de comunicació en relació amb aquests assumptes, de nou constatem que obren d'una manera deshonesta que perjudica el català. Pau Vidal ha fet un bon examen de la manipulació periodística que alguns mitjans han fet de les dades de l'EULP per fer veure que l'ús del català no retrocedeix. Arriba a la conclusió que «menteixen tan descaradament perquè saben que aquests missatges curts fan efecte»³. Quant a la qualitat, els fets demostren que, si l'acadèmia admet un hispanisme, els mitjans l'empraran gairebé sempre en comptes d'un mot o una locució genuïna. Tant se val si el DIEC2 l'admet només com a variant secundària o fins i tot si hi apareix en un exemple d'una entrada o apartat diferent. I així *esgotar* substitueix *exhaurir*, i *seguir* reemplaça *continuar*. Més endavant, si res no canvia, és probable que *emplaçar* relegui *instar a l'oblit* i, si definitivament volem colgar el català, només caldrà assignar a aquest verb el significat de 'penjar' (el telèfon). El cas més polèmic dels darrers anys que recordaran els filòlegs és el de les construccions causals *degut a* i *donat que*, que l'IEC va admetre en la *Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans*, la gramàtica de referència. Tot això no és nou. Gabriel Bibiloni en va parlar en el número 97 de LLENGUA NACIONAL.

3 <https://www.vilaweb.cat/noticies/eulp-bilinguisme-opinio-pau-vidal/>

En el seu article, conclouïa que «els mitjans controlats pel populisme lingüístic van fent que hispanismes i localismes diversos tinguin “ús social”, o reforcen aquest ús, la condició o l’excusa perquè acabin acceptats per una autoritat lingüística de cada vegada més en sintonia amb els adeptes de la “llengua real” [...], la qual cosa [en] significarà l’ús social definitiu»⁴. Tiago Miller afegeix a aqueixa dinàmica el punt de vista dels nouvinguts i proposa que «[p]otser la Plataforma per la Llengua hauria de modificar l’eslògan “Parla’m en català” perquè es llegeixi “Parla’m bé en català”, perquè qualsevol estranger buscarà dels parlants nadius la direcció i la validació»⁵. I qui dia passa any empeny.

Paradoxalment, la mateixa CCMA s’ha fet ressò d’hispanismes en produccions artístiques en català —les produccions fetes per grups de música i cantants, precisament—, arran de l’èxit internacional que ha tingut la primera cançó en català de la sesrovirenca Rosalía. D’una banda, celebri que l’èxit d’aquesta cançó hagi despertat l’interès pel català d’aficionats a aquest estil de música arreu del món. D’altra banda, em sembla poc coherent que periodistes de TV3 parlin de correcció lingüística, car el portal lingüístic que tenen com a referència és còmplice de blanquejar incorreccions normatives. Val a dir que la notícia no parla de la cançó *El boig de la ciutat* del grup Sopa de Cabra, que empra en la lletra *acabar amb* com a sinònim de *matar*. El recull de cançons sembla provenir exclusivament del treball de fi de grau que va fer Dolça Poch Almar a la Universitat Pompeu Fabra, que tampoc no en fa esment. El parer de l’autora de l’estudi és que a força de sentir repetidament un barbarisme «comences a oblidar que això és incorrecte i ho normalitzes, ho interioritzes i passa a formar [sic] part de la llengua»⁶. Qui sap si el fet de no aplegar aqueixa locució en el seu treball no n’és un exemple?

No deu ser gens fàcil ser membre de l’IEC i mirar de conservar un model genuí i ensem funcional de llengua. La pressió que exerceixen tots els agents del model de llengua fàcil, per dir-ho de qualcuna manera, és colpidora. Amb tot, voldria adreçar un prec a la comissió de l’IEC que s’ocuparà del nou diccionari normatiu. Si us plau, no empreu el mateix exemple per a l’entrada de *juramentat-se*. L’exemple del *Gran diccionari de la llengua catalana* és entenedor i no fa el joc als propagadors d’interferències. Puix que aqueix

diccionari solament tindrà versió en línia, sempre estaríeu a temps de modificar-lo en cas que decidíssiu incorporar-hi termes que són estàndard en valencià i en català insular, per mor d’adequar-lo a totes les variants del català —a parer meu, aquesta seria l’única raó que justificaria l’atribució del significat ‘posar fi’ a la locució *acabar amb*. Ahora, demani als mitjans de comunicació catalans que acabin amb l’acadèmia —que es posin d’acord, dit altrament— de trobar la manera d’esmenar els manuals i adequar llur model de llengua a la normativa.

Usar la llengua és prioritari, però també ho és usar-la bé. No ens podem permetre perdre més genuïnitat del llenguatge. I en perdem cada cop que predomina l’anomenat «català de plàstic» en els mitjans de comunicació —un bon exemple de com la influència, o àdhuc el calc sintàctic, del castellà no aporta fluïdesa a la llengua, ans l’enferega⁷. Si el fet que FCC barreja envasos amb altres tipus d’escombraries ens escandalitza, també ens haurien d’ofendre les intromissions castellanques en el català. En canvi, no hi ha cap problema per introduir-hi anglicismes i sobretot castellanismes. Tant se val si tenim un gir o un mot propis del català, però d’una altra part del territori, que respon a la necessitat lingüística del moment. Tenen excuses per donar i per vendre i tot són drames. Així, quan el batlle de Prats de Molló respon les preguntes de TV3 al tall de l’autovia del Pertús, el subtitulen —talment han subtitulat catalans de l’Aldea altres vegades. Que sóc l’única persona que està enfiat de tant d’odi profund contra la diversitat del català i tanta permissibilitat amb el castellà? Hi doni voltes sovint, no és pas una pregunta retòrica. També em demani si hem rumiat prou qui podria tenir un interès a fer que el llenguatge reflecteixi l’Estat de les autonomies; per presentar aquesta fragmentació. De la mateixa manera hem de pensar quin interès té Ecoembes perquè separem tan bé els envasos de les ampolles, el cartó i la brossa si, un cop a la planta, una part considerable del plàstic no és reciclada i fa cap a l’abocador. O si, a l’hora de recollir-los, una empresa com FCC ho aboca tot al mateix camió. Les empreses productores que s’amaguen darrere d’Ecoembes volen que generem menys deixalles o que els estalviem part del procés industrial?

Finalment, quan hom —generalment, són ecologistes— cerca solucions als preocupants desafiaments

4 *Llengua nacional* - núm. 97 – IV trimestre del 2016

5 <https://www.nuvol.com/noticies/quan-parlar-malament-es-parlar-be-aventures-amb-el-catanyol/>

6 <https://www.ccma.cat/324/del-cumpleanyos-de-rosalia-al-reflexada-de-sau-barbarismes-a-les-cancons-en-catala/noticia/2934481/>

7 <https://www.vilaweb.cat/noticies/catala-de-plastic-ras-i-curt-jordi-badia/>

mediambientals, parla de la responsabilitat compartida i, certament, tothom té poder com a consumidor quan llesta un producte. Però el pes de la responsabilitat poc hauria de ser el mateix per a tothom. Fa que, quan els infants juguen als parcs, és la responsabilitat de la brigada de neteja, primerament, i dels adults que els acompanyen, en darrera instància, de vigilar que no hi hagi o que no toquin objectes perillosos? Treu trellat, doncs, que les responsabilitats de les institucions pesen més perquè tenen més poder. Per descomptat, si tothom anés a comprar productes de proximitat amb poc o gens d'embalatge, a peu o amb bicicleta i amb una carmanyola i unes bosses reutilitzables, això tindria un impacte enormement positiu. Tocant a la llengua, tenim el mateix poder. Si parlem català sempre, malgrat les adversitats; si llestem uns referents lingüístics genuïns i mirem de superar les conseqüències de segles d'interferència i subordinació quan ens comuniquem, això tindria un impacte lingüístic estimulant.

Recordem sempre que, com a ciutadans i consumidors dels Països Catalans, tenim poder. Nogensmenys, els brics que hi ha actualment als establiments comercials no es poden reciclar del tot. Què en farien, un cop caducats? Vet aquí la responsabilitat de les institucions: ser un bon exemple i vetllar per la salut i seguretat de tothom. En el cas dels envasos, podrien incentivar —i, si cal, obligar— la indústria a eliminar la producció d'embotalls d'un sol ús o que no són totalment reciclables. Pel que fa al català, la Generalitat podria acceptar la responsabilitat de ser el bon exemple de correcció lingüística que correspon a aital institució. Podria aspirar a tenir una llengua amb personalitat pròpia i amb el mateix grau d'unificació que tenen les grans llengües de cultura. Podria incentivar els mitjans de comunicació —amb subvencions, per exemple— a acceptar aquells dos punts i a obrar conseqüentment. Per damunt de tot, hauria d'evitar que figurin hispanismes, en particular els que no són normatius, en les seues comunicacions institucionals —com ara, les piulades del Departament de Presidència al final d'aquesta pàgina.

Abans he parlat dels principis de l'ecologisme. El director de la Càtedra UNESCO del Cicle de Vida i Canvi Climàtic de l'Escola Superior de Comerç Internacional de la Universitat Pompeu Fabra, el doctor Pere Fullana, creu que se n'hi hauria d'afegir un. Argumenta que, en el cas de determinats residus, no se'n pot fer una gestió eficaç. Un exemple d'això serien els filtres dels cigarrets. Contenen poloni, arsènic i un llarg etcètera de substàncies nocives. Arriben a la mar fets uns bocins que els peixos mengen abans d'acabar en els nostres plats perquè els puguem cruspir nosaltres. Afirmar que, en aquests casos, caldria rebutjar elements tan tòxics com els cigarrets. Evidentment, l'ideal seria que els poguéssim rebutjar el ciutadà, tot solet. Però, si no ho poguéssim fer, els efectes són tan greus que mereixen la intervenció de les institucions.

A més de ser un bon exemple, la Generalitat ha de vetllar per la salut de la llengua i protegir-la —recordem que és minoritzada i el que vol dir això. Si sentim, o llegim, repetidament coses que, a hores d'ara, no són català normatiu, les normalitzem i passen a fer part de la llengua. Podem sentir i llegir hispanismes adaptats al català o bé podem sentir i llegir la gran riquesa que són totes les variants del català, àdhuc el localisme més desconegut. I, de cada cosa, en deriven conseqüències ben diferents. De fet, si res no canvia, sembla que allò primer ho tindrem fins i tot a la sopa, tret que visquéssim com reclusos, mentre que allò segon serà difícil sense la col·laboració de les institucions —mitjans, acadèmia i govern—, sense que rebutgin els elements tòxics. Com el repte mediambiental, ben mirat.■

Acabar amb la vida, acabar amb la mort

Jordi Badia Pujol

És possible que les dues frases del títol, que semblen oposades, es facin servir amb un significat semblant? Doncs sí, en el català del segle XXI tot és possible...

Acabar amb: heus ací una construcció forana que ha arrelat amb força en el llenguatge periodístic. No pas gaire en el llenguatge corrent, encara. Però sí en les notícies i en les opinions que es publiquen o es pronuncien en els mitjans de comunicació, justament els que haurien de contribuir a evitar l'ús de formes espúries i empobridores com aquesta.

La bona notícia és que la locució *acabar amb* no és acceptada per cap gramàtica, ni vella ni nova. La mala notícia és que, per influència del castellà (i potser originàriament del francès), ha proliferat tant que ha suplantat una munió de verbs. Són mots amb un significat bàsic semblant, però amb diferències de matís importants. Això vol dir, doncs, que si la foragitem no tan sols recuperarem genuïnitat, ans hi guanyarem precisió i riquesa expressiva.

N'hi ha tants, de verbs per a evitar aquest calc... Una llista d'urgència: **anihilar, anorrear, arrasar, assolir, aturar, destruir, devastar, eliminar, enderrocar, enllestir, exterminar, extingir, fer caure, fer net de, liquidar, matar, matar-se, suprimir**. Ah, i **acabar**, sobretot.

Ara els veurem aplicats en uns quants exemples, tots extrets —ai las— de mitjans de comunicació. Desgranarem l'explicació en quatre apartats. I al final resoldrem l'enigma del títol:

1) Tot sovint, el sentit de l'acció és simplement de 'finir', és a dir, 'acabar'. Aleshores, l'operació és ben elemental: només cal eliminar-ne la preposició:

—*Ha assegurat que el nou decret de reforma del sector de l'estiba no contribuirà a acabar amb el conflicte*: ...no contribuirà a **acabar** el conflicte.

—*És un text que busca acabar amb la polèmica, però que no ho ha aconseguit*: És un text que pretén **acabar** (o **cloure**) la polèmica, però...

2) Ara, pot molt ben ser que vulguem que la frase tingui un significat més o menys rotund, més o menys taxatiu. En molts dels exemples següents hi escau més d'un verb, segons el matís:

—*Acabar amb el consum d'heroïna és una utopia*: **Eliminar** el consum d'heroïna... (**Aturar** el consum d'heroïna...).

—*El secretari general de la formació ha explicat que volen estar preparats per acabar amb el separatisme*: ... preparats per a **liquidar** el separatisme.

—*Sánchez promet canviar el rumb del país i acabar amb la corrupció*: ... i **fer net de** la corrupció.

—*És possible alimentar un món superpoblat sense acabar amb el planeta?*: ... sense **exhaurir** (o **extenuar, anihilar**) el planeta?

—*Rubalcaba: «Vam fer molt per acabar amb la violència i ho vam explicar poc»*: «Vam fer molt per **eradicar** la violència...»

Rabell: «Volem acabar amb el regne de les 400 famílies»: «Volem **extingir** (o **enderrocar, fer caure**) el regne...»

3) La locució en qüestió n'ha engendrat una altra que s'ha escampat com una mala cosa: *acabar amb la vida* (la pròpia o la d'altri), en compte dels verbs de sempre: **matar** (o **morir**), **matar-se**.

—*Un joc macabre va acabar amb la vida d'una jove de Mataró*: Un joc macabre **va matar** la jove (més adientment: «La jove **va morir** a causa d'un joc macabre»).

—*El joc es diu «Balena blava» i consisteix a superar cinquanta passos, l'últim dels quals és acabar amb la pròpia vida*: ...l'últim dels quals és **matar-se**.

—*Jané: «Lamentem aquest tràgic accident que ha acabat amb la vida de set persones»*: «... aquest tràgic accident que **ha mort** set persones» (més pròpiament, «... aquest tràgic accident **en què han mort** set persones»).

4) Tornant al començament de l'article, en molts dels exemples que hem vist fóra possible deixar-hi el verb **acabar** (o **acabar-se**), però canviant-hi l'estructura de la frase, és a dir, amb el verb conjugat. Vegem-ne quatre casos:

—És un text que pretén **que s'acabi** la polèmica.

—**Que s'acabi** el consum d'heroïna és una utopia.

—Vam fer molt **perquè s'acabés** la violència.

—Volem **que s'acabi** el regne de les 400 famílies.

Tanmateix, encara no hem dit una cosa important: **acabar amb** sí que és correcte. Efectivament, no hi ha res a dir quan té sentit literal: «cloure (o cloure's) d'una manera». Per exemple: «L'acte, que va durar tot el matí, (es) va **acabar amb** el cant de l'himne nacional.»

I per això ens trobem amb la paradoxa del títol. Observem aquestes dues frases:

—*L'atac va acabar amb la vida de nou persones*.

—*L'atac va acabar amb la mort d'un professor*.

No em digueu que no és xocant: fem servir la mateixa expressió en dos contextos oposats... però amb un significat si fa no fa igual. On s'és vist? Evidentment, la primera frase (ho repeteixo, extreta d'un mitjà de comunicació) és incorrecta. ■

Foix de Sarrià
1886

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

BOMBONERIA
Foix de Sarrià
125 ANYS

Foix de Sarrià

Major de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tel. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56

www.foixdesarria.com

Notes disperses

Albert Jané

Institut d'Estudis Catalans

El francès, com que no elideix mai el subjecte, pot començar un relat donant informació sobre el sexe del protagonista: *Il regardait... Elle regardait...* La frase catalana corresponent no dona aquesta informació: *Mirava...* Dir *El mirava...* o *Ella mirava...* és traïr la llengua. Si l'autor té pressa a donar aquesta informació al lector, aviat trobarà l'ocasió de fer servir un participi o un adjectiu de dues terminacions: *Se sentia trist...*

Se sentia trista... El narrador, fent ús del seu dret, va donant informació al lector en la mesura i en el grau que creu convenient. Es podria donar el cas que no desitgés revelar el sexe del protagonista fins a un punt determinat del relat. Si escribia en català, li caldria evitar els participis i els adjectius variables i fer filigranes amb certs pronoms. Podria dir, per exemple, *Al matí, quan sortia de casa, era sempre molt amable i gentil amb tothom, però si les coses no li anaven prou bé, podia arribar a ser molt desagradable.* Si escribia en francès podria recórrer, amb habilitat, a les oracions impersonals. Però no li seria possible d'elidir el subjecte gramatical. Cada llengua té les seves exigències, les seves possibilitats i les seves limitacions. En un llibre de poemes de Vinyet Panyella i en un altre de Marta Prunés-Bosch hi ha, només en cada un, un participi que reveli que ha estat escrit per una dona.

El valor de les formes de cortesia també, amb l'ús, s'ha anat alterant. Formes per a demanar una cosa que originàriament eren de cortesia són percebudes actualment amb caràcter imperatiu: *Calleu, si us plau. Feu el favor de passar per la dreta.*

Entre *Per què no ve?* i *Com és, que no ve?* hi ha una petita diferència. En la primera frase es formula estrictament una pregunta, sense que hi hagi cap indicació del que pensa l'autor de la pregunta. En la segona, en canvi, s'expressa un cert sentiment de sorpresa o desaprovació de qui fa la pregunta, com si demanés compte d'aquell fet que no es produïa.

Em pensava que havia de venir en Maurici a portar els diners. Usaríem aquesta construcció quan no han

portat els diners, ni en Maurici ni ningú. *Em pensava que havia de venir en Maurici, a portar els diners.* Usaríem aquesta construcció (amb una coma) quan els diners els ha portat un altre. Però, amb una entonació molt diferent també podria tenir el valor de la primera, com si *a portar els diners* no fos sinó una informació suplementària.

Una llengua que no permetés expressions ambigües seria una llengua imperfecta. S'ha de poder dir, amb mala intenció o sense, *Es considera el poeta més important de la seva generació.* En aquest sentit, dona un gran rendiment la conjunció *o*, que tant pot indicar equivalència com alternativa: *evangèlics o protestants.* El famós senyor de Talleyrand deïa que Déu havia donat la paraula a l'home "pour déguiser sa

En un llibre de poemes de Vinyet Panyella i en un altre de Marta Prunés-Bosch hi ha, només en cada un, un participi que reveli que ha estat escrit per una dona.

pensée".

Una negació tant es pot emfasitzar amb una afirmació com amb una altra negació: *Aquell sí que no dirà res, Aquell no que no dirà res.*

Els substantius *presència* i *absència* són, certament, antònims, però *anada* i *vinguda*, de fet, no. Aquests dos mots, que designen unes idees tan elementals, no tenen antònim. Cal recórrer, per a expressar les idees de sentit contrari, a perífrasis o locucions nominals.

Hi ha una competència entre els verbs *prendre* i *agafar*, sinònims parcials. És difícil determinar amb exactitud tots els casos en què són intercanviables. No diríem, certament, **Anem a agafar cafè* o **Prente a la barana, que no caiguís.* Els parlars més innovadors tendeixen a recórrer a *agafar* en casos en què els parlars més conservadors mantenen l'ús de *prendre*. *Agafar-se una cosa malament* i *Prendre's una cosa malament* és potser un cas clar de possible intercanviabilitat.

Les locucions *en efecte* i *de fet* tenen un valor oposat. Amb la primera es confirma i es justifica allò que

s'havia dit abans. Podríem dir que és una locució continuativa. Amb la segona, en canvi, més aviat es posa en dubte, però d'una manera suau i matisada, com si dolgués que un es veiés obligat a contradir-ho.

L'adverbi *alegrement* i el substantiu *alegament* presenten una diferència gràfica i una diferència fonètica, però aquestes dues diferències no són coincidents, car la diferència fonètica no es produeix en la tercera síl·laba sinó en la segona.

La diferència prosòdica, tan evident i marcada, entre *clara* i *rovell*, desapareix en una bona part entre els sintagmes *clara d'ou* i *rovell d'ou*.

Llegeixo a *Estudis Romànics* (vol XL, p. 233) "...l'òrgan del mossèn i apologeta integrista Fèlix Sardà i Salvany." Em sembla una redacció inadmissible.

El terme *mossèn* és un tractament, que hauria de precedir immediatament el nom de la persona a qui s'aplica: *mossèn Fèlix Sardà i Salvany*. I no es pot posar en peu d'igualtat amb un sintagma nominal com *apologeta integrista*. Per tant, hauria calgut dir "...l'òrgan de l'apologeta integrista mossèn Fèlix Sardà i Salvany. O també ...l'òrgan de mossèn Fèlix Sardà i Salvany, l'apologeta integrista.

Popularment, s'usa habitualment *conèixer* amb el valor de "reconèixer": *Sóc jo. Que no em coneixeu, Miquela?* (Josep Pous i Pagès, *La vida i la mort d'en Jordi Fraginals*).

Una simple frase incisa, banal i supèrflua (*em sembla, diuen, si no vaig errat, generalment parlant*), pot resoldre fàcilment un dubte sobre l'ús del signe gràfic de la coma.

No sempre és prou clar quin terme de l'oració es veu modificat per un adverbi. L'exemple *Només beu aigua de l'aixeta*, amb tres possibles significats, ja és clàssic. Hi ha casos en què tant pot modificar el terme anterior com el següent. En *Els qui ho sabem bé ens hem de recordar dels altres*, l'adverbi *bé* tant es pot referir a *saber*, és a dir, *els qui ho sabem bé*, com a la frase següent: *...bé ens hem de recordar dels altres*. Hi ha el cas especial de *tant* i *tan*. El primer modifica el terme anterior i el segon el terme següent: *Això els passa perquè parlen tant/ a la babalà* i *Això els passa perquè parlen/ tan a la babalà*. I amb la reducció pronominal del complement adverbial tindriem *Com que hi parlen tant, a la babalà* i *Com que hi parlen, tan a la babalà*.

El verb *preocupar-se* té un doble règim: *preocupar-se de* i *preocupar-se per*. En el primer cas vol dir "ocupar-se de", i admet la pronominalització del complement: *Ja me'n preocuparé*. I en el segon significa "amoïnar-se per", i no sembla que admeti aquesta pronominalització: *No dirà res, però no et preocupis*.

Em resisteixo (és un dir) a admetre *els molts* i *les moltes* malgrat els il·lustres i doctes col·legues que em diuen que no tinc raó, i que no deixen d'aduir força exemples qualificats. Proposaria *els nombrosos* i *les nombroses* en la prosa culta, en el llenguatge més formal, i *tots els* i *totes les* en el llenguatge col·loquial. Que la llengua popular ho sol resoldre així, em sembla un cas fora de dubte. Tothom diria *Després de totes les angúnies que he passat...*, volent dir "les nombroses angúnies". Llegeixo al diari *Avui* (6.IX.19, p. 26): *No ha estat fàcil recollir tots els*

Em resisteixo a admetre *els molts* i *les moltes* malgrat els il·lustres i doctes col·legues que em diuen que no tinc raó.

insults que ha deixat anar Salvini durant aquetes setmanes (...) com també les moltes formes d'instigació a cometre actes delictius contra Carlota... Sembla evident que en aquest text, on diu *les moltes formes*

d'instigació hauria pogut dir *totes les formes d'instigació*, talment com abans ha dit *tots els insults* en lloc de *els molts insults*. Vet ací un parell d'exemples més, en què és plausible d'atribuir a *tots els* (o *totes les*) una idea no de totalitat sinó de multiplicitat: *...i el vencerà avui com l'ha vençut fins ara, amb totes ses hipocresies, sos atreviments i sa omnipotència* (Jacint Verdaguier, *En defensa pròpia*), *Aquesta dama (...), guardava, però, dintre la seva memòria totes les estones amables que li havia proporcionat el contacte...* (Josep M. de Sagarra, *L'ànima de les coses*, p. 92). En les formes del singular, és a dir, *tot el* i *tota la*, sembla encara més clar el seu ús en lloc de *el molt* i *la molta*, termes dels quals no seria gaire fàcil, encara que no impossible, de trobar cap exemple: *Li he dit que s'esperí un moment i amb tota la paciència del món s'ha assegut al meu costat* (Jaume Cabré, *Senyoria*), *...una bola immensa de conversa que amb tota la parafernàlia holística de l'espiritualitat lleugera de la new age...* (Josep Pedrals, *Quim Porta*, p. 374).

Quan es debat la legitimitat d'una determinada forma de llenguatge, no és cap argument vàlid per a rebutjar-la aduir la disponibilitat d'una altra solució amb el mateix valor, usual i altament recomanable. **Es té que pagar la factura* i *S'ha de pagar la factura* són dues construccions que tenen una mateixa alternativa, molt genuïna i pròpia de la nostra llengua: *Cal pagar la factura*. Però si bé la primera és totalment

inadmissible, la segona és perfectament correcta, irreprotxable del tot.

No és igual una frase de doble sentit, com *Se t'estima*, en què el pronom de segona persona tant pot ser un acusatiu com un datiu (amb un acusatiu, *ho*, no explícit perquè el pronom es impersonal no l'admet), que frases com *Deu mil euros* o *La porta de casa*, en cadascuna de les quals hem de veure dues construccions totalment diferents, sense cap relació, però amb una forma exactament coincident. Si ens referíem a ell, la primera frase donaria *Se l'estima* i *Se li estima*, perquè en la tercera persona del singular el pronom acusatiu i el pronom datiu tenen formes diferents. *No s'hi pensa* també és una frase de doble sentit: pot ser una oració impersonal, equivalent a *Hom no hi pensa*, o una oració amb un subjecte de tercera persona sobreentès.

En *Ens apugen el sou perquè treballem més* el doble sentit ve originat per dos fets: la conjunció *perquè* és alhora causal i final, i la forma verbal *treballem* és alhora del mode indicatiu (amb la conjunció amb valor causal) i del mode subjuntiu (amb la conjunció amb valor final). En aquest cas, hem de dir que es tracta d'una mateixa frase amb dos valors diferents o bé de dues frases diferents amb una forma idèntica? Més aviat ens inclinàrem per la primera interpretació, però segurament no faltaria qui advocaria per la segona. Ara, en realitat, la discrepància no seria sinó una mera qüestió especulativa. En canvi, en *No hi vaig anar perquè plovia* sí que hi veiem ben bé una mateixa frase, amb tots els components exercint una mateixa funció, però que admet dues interpretacions diferents, la més usual, és a dir, *Com que plovia no hi vaig anar*, i una altra de secundària, amb una entonació certament diferent, que es podria parafrasejar per *No és perquè plovia, que hi vaig anar* (si no hagués plogut també hi hauria anat).

Vet ací alguns exemples de l'ús del singular i del plural de formes verbals en casos en què es produeixen dubtes (i errors) freqüents: *Cap dels tres que hi van* (plural) *participar no dirà* (singular) *res*. *Cada un d'aquells que ho van* (plural) *fer possible rebrà* (singular) *la seva recompensa*. *Aquesta és una d'aquelles zones del nostre pensament que convé que no restin en la penombra* (D'una carta de Joan Coromines a Josep M. de Casacuberta, *Epistolari...*, p. 121). Notem el plural de la forma verbal *resten*, perquè no té com a subjecte ni *una d'aquelles zones* ni *el nostre pensament*, sinó *aquelles zones*. I entremig del subjecte i

del verb hi ha forma verbal *convé*, en singular, perquè té com a subjecte l'oració completiva *que no restin en la penombra*. També hi ha casos paral·lels en què el terme objecte de dubte (o d'error) és el relatiu compost. Vet ací un exemple, evidentment correcte, d'aquest cas: *Un dels motius pels quals (i no pel qual) Pompeu Fabra mereix més la nostra admiració...* (Carles Riba, Prefaci a la segona edició del *Diccionari General de la Llengua Catalana*, de Pompeu Fabra). Encara que pugui semblar increïble, aquest ús del singular en lloc del plural es troba fins i tot en adjectius: ... *col·leccions que la fan un dels museus d'art més importants* (en lloc de *importantes*) *del món occidental* (Gran Enciclopèdia Catalana, s.v. *Uffizi*). (D'altra banda, creiem que hauria de dir ...*que en fan* en lloc de *que la fan*).

No és igual fer el pagès que fer de pagès. Però en tots dos casos el nom és invariable en nombre: fan el pagès i fan de pagès.

Diem *tirar-se els plats pel cap*, amb *els plats* en plural

i *pel cap* en singular, malgrat que, evidentment, també és qüestió de més d'un cap. Però, en tot cas, no més d'un cap per cap, és a dir, per cada un dels qui tiren aquests plats.

No és igual *fer el pagès* que *fer de pagès*. Però en tots dos casos el nom és invariable en nombre: *fan el pagès* i *fan de pagès*.

Hi ha una tendència actual, certament mimètica, a prescindir de l'article definit amb un ús tradicionalment habitual, i a recórrer-hi amb complaença on resulta totalment impropri. Els mateixos que diuen *Hi havia representants de totes les institucions, Generalitat, Parlament, Ajuntament, Diputació...*, diuen també *Ho va dir el mossèn Garriga o S'acosta el Nadal*.

Avui es diu molt *perdre els papers*. Deu ser el mateix que *no estar al cas*, com dèiem abans.

No és igual, en sentit figurat, *fer comèdia* i *fer teatre*. *Fer comèdia* vol dir "fingir", "fer veure que un ignora el que sap molt bé". I *fer teatre* significa "expressar-se d'una manera emfàtica, artificiosament". És clar que són dues maneres de fer que sovint es barregen, s'entrecreen.

En lloc de dir *sentir vergonya pels altres* (o bé *per ell, per ella...* segons els casos) ara n'hi ha molts que diuen *sentir vergonya aliena*, amb què pensen, la mar de cofois i satisfets, que eviten un gros barbarisme lèxic, sense adonar-se que en cometem un que molts consideren pitjor, un barbarisme paremiològic.

Abans, el sintagma nominal *un nen de casa bona* era molt usual. Actualment, la pèrdua de genuïtat de la nostra llengua fa que sigui sovint substituït per un horrible castellanisme.

D'una banda, suprimim guionets, dièresis i diacrítics, que ens semblen superflus, i de l'altra contemplem tranquil·lament l'abús incontrolat dels parèntesis i de la temible barra inclinada: *Els/les nens/es i/o els/les nois/es ja poden (re)descobrir, (des)codificar i/o (per)seguir aquesta (super)abundància de sensacions/possibilitats*. Els exemples següents, amb un nou ús del guionet, no són paròdics, sinó ben reals (Avui, 15.X.17): *el poeta/torsimany (te) l'hagi escrit/traduït per a tu*, *"i, sobretot, re-llegir (i re-crear) ben endins nostre"*. Un, malfiat, no pot evitar de pensar que aquest abús no és sinó una mena de succedani. És clar que els malfiats sovint s'equivoquen, però no sempre. No sé on, també lleigeixo *un (im)merescut homenatge*. Què deuen haver volgut dir?

Quan diem *Aquesta me l'apunto* no volem dir que ho fem materialment, en un bloc o en una llibreta de notes, sinó que ens en recordarem i que, ressentits, quan l'ocasió es presenti ho tindrem en compte.

Si perquè considerem que molts pronuncien el verb *amoïnar* com un trisíl·lab decidim suprimir-ne la dièresis, i escrivim, doncs *amoinar*, en les formes rizotòniques no reduïm la *o* a *u*, tal com és usual en la pronúncia del català central: *No m'amoino*.

Ser molt americà i *anar molt ianqui* són locucions verbals que durant un cert temps eren usuals, però que ja han desaparegut del nostre llenguatge. *Ser molt americà* es deia d'algú que sabia resoldre les coses d'una manera molt expeditiva. Dit d'un mateix, era més aviat un elogi, una expressió d'autoafirmació, però dit d'un tercer tenia un cert valor pejoratiu, es deia de qui actuava d'una manera desconsiderada. I *anar molt ianqui* es deia de qui anava vestit amb molta elegància, especialment segons els dictats d'una moda vistosa i cridanera.

Per analogia amb *fidel*, amb una *d* medial que no té el castellà *fíel*, s'ha arribat a dir, i potser encara es diu, **crudel*, amb la mateixa *d*, que el castellà no té.

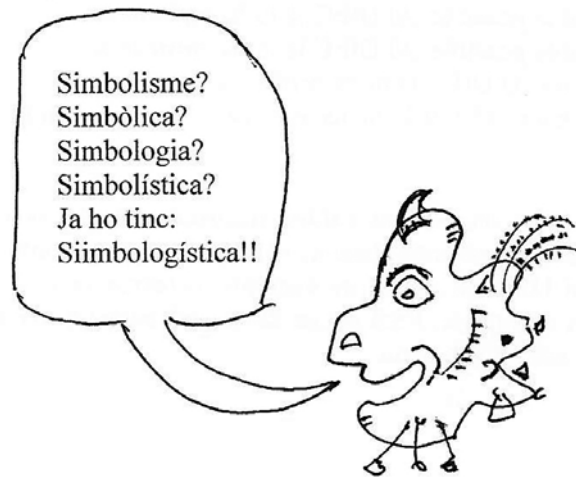
La senyora Vallsoler deia que rebia el dimarts. És a dir, usava el verb *rebre* absolutament, amb un valor que el DIEC no recull, però ho hauria de fer, i deia *el dimarts*, en singular, volent dir "cada dimarts". És clar que hi havia qui se'n reia, però és que en aquest món hi ha molta falta d'ignorància.

Els mots esdrúixols, mètricament, a vegades són ingrats. Per exemple, *de la cúpula vermella* és un heptasíl·lab perfecte, i en canvi, *de la vermella cúpula* no és cap heptasíl·lab sinó un hexasíl·lab, però un hexasíl·lab incòmode. I el mateix cal dir d'aquells hiats que en una elocució habitual tendeixen a la diftongació. Una vegada, un corrector va falcar el vers *el Puigmal s'emociona* del poeta Bertran i Oriola, perquè li semblava coix, amb el mot *tot*, és a dir, *el Puigmal tot s'emociona*, cosa que va causar un gran disgust a l'autor. Amb tota la raó, evidentment, però cal dir que la majoria dels lectors

ho devien trobar bé, d'acord amb la seva manera de parlar. Un mot com *ciència*, esdrúixol i amb dos hiats, mètricament és horrible. Versificant, jo no el faré servir mai.

La lingüística cartesiana (títol d'una obra de Chomsky) és una frase ambigua. Com a títol d'aquesta obra vol dir el conjunt d'idees lingüístiques des de Descartes fins a la fi del segle XVIII. Però també podria significar la lingüística que es regeix per uns principis lògics d'un rigor extrem, en què no es fa cap afirmació que no s'hagi demostrat prèviament. Seria el mateix cas de la frase *un amor platònic*, que podria voler dir "un amor de Plató" i "un amor merament ideal".

Primer, a Barcelona, van tancar la sastreria Model, i ara han tancat la presó Model. Ens hem quedat sense models. Els del diari Avui, a la portada, diuen, primer, que "tanca portes", i després que "tanca les seves portes". No saben dir *tanca les portes*, que és la manera genuïna de dir-ho. Ja es veu que no recorden la famosa cançó de la taverna d'en Mallo! El senyor Apel·les Mestres es resistia a admetre les normes de Fabra, però això no el privava d'expressar-se en bon català: *A la taverna d'en Mallo! han tancat les portes en senyal de dol*. Aquesta renúncia voluntària, és a dir, no imposada pel sinistre Recoi ni per cap dels seus sicaris, fa molta pena. Que els del diari no són els únics, prou que ho sabem. Com que les comes

ja no m'aguanten (l'ànima, encara), sovint he d'agafar un taxi, i, doncs, he de sentir la ràdio tant sí com no. I m'adono que fan igual que els del diari: alternen "tancar portes" amb "tancar les seves portes". (A més, trobo que donen un protagonisme escandalós als enemics de la pàtria. Quina vergonya.)

La diversitat o pluralitat dels sufixos de derivació permet, certament, de matisar subtilment l'expressió de les nostres idees, però cal convenir que n'hi ha molts que se serveixen d'aquesta multiplicitat per a inventar conceptes, és a dir, per a parlar de conceptes que, de fet, no existeixen.

De la professionalitat, tan exalçada, molts exclouen allò que no dominen. Per exemple, dissortadament, l'ús del català correcte.

Els espanyols, ells mateixos, per a anomenar la seva llengua s'estimen més dir-ne l'espanyol que no el castellà. Com els convingui: no cal dir que hi tenen tot el dret. Però no acaben de saber com volen que en diguem nosaltres. Si diem el castellà, els sembla que la rebaixem, que li traiem categoria nacional, que la posem al mateix nivell que el català, com una més de les que es parlen al territori de l'Estat espanyol. Però si diem l'espanyol tampoc no els acaba de fer el pes, perquè aquesta designació permet de suposar que el català no és espanyol i, doncs, fem separatisme lingüístic. En l'edició de les *Converses de Fabra de la Barcino* del senyor Casacuberta, cap a la meitat de la dècada dels anys cinquanta, la censura espanyola va fer canviar *espanyol* per *castellà*, sens dubte amb aquesta idea. Potser si l'original hagués dit *castellà* haurien fet canviar aquest mot per *espanyol*. No se sap mai. Aquest complex a nosaltres no ens afecta. Podem dir una cosa o l'altra, sense cap mena de preocupació.

Qui s'arrisca a condemnar certes formes de llenguatge que considera impròpies ha d'anar molt amb compte a no recórrer-hi ell mateix en el text en què les condemna. Mossèn Alcover, per exemple, en la seva comunicació al Congrés de 1906 rebutjava categòricament l'ús del pronom es com a subjecte impersonal, si es vol, dir altrament, de les oracions passives reflexes, però ell mateix no deixava de servir-se'n en el text en què les combatia: "En català, sobretot entre gent poch ferida d'influència castellana no s'usen gayre aquexes formes, sinó que se imposa l'impersonal en tercera persona del plural y sense'l pronom SE."

En l'article "El pronom personal fort de tercera persona referit a entitats no humanes", publicat a *Llengua Nacional* (núm. 197, pp. 18-21), David Casellas, seguint els ensenyaments de Jaume Vallcorba, rebutja no solament l'ús del pronom personal fort de tercera persona referit a coses, és a dir, entitats no humanes, sinó el dels termes possessius, i proposa, és clar, solucions alternatives. Així, en lloc de *la Bíblia i les seves traduccions* caldria dir, per exemple, *la Bíblia i les traduccions que se n'han fet*. Això no el priva de recórrer-hi ell mateix, sens dubte inadvertidament, és a dir, d'acord amb l'expressió espontània del seu llenguatge habitual: "En canvi, en la construcció reflexiva és *mateix* el mot que converteix el pronominal (que cerca el seu referent fora de la pròpia oració) en una anàfora (amb el referent dins de la seva oració)." (pàg. 19). "A (18), en canvi, s'afirma que *d'ell, d'ella, d'ells, d'elles* i els seus correlats *seu, seva, seus, seves* poden usar-se sense restriccions." (pàg. 20).

Arribarà un moment en què la pressió creixent del llenguatge políticament correcte i els seus companys de viatge, que ens persegueix implacablement, farà que una part de les definicions dels diccionaris hauran de

Els espanyols, ells mateixos, per a anomenar la seva llengua s'estimen més dir-ne l'espanyol que no el castellà.

ser matisades cautelosament amb comentaris que ens desresponsabilitzin i ens eximeixen de possibles suposades complicitats. Els exemples següents són hipotètics, és clar, però no desproveïts de versemblança: **assassi** Persona que presumptament

ha comès un assassinat. **ateu** Persona que, alliberada de prejudicis socials i fent ús d'una irrenunciable llibertat de pensament, nega l'existència de Déu. **prostitució** Pràctica, derivada d'un sistema social injust i d'un sever control de la riquesa per l'oligarquia dominant, d'avenir-se, d'una manera habitual i professional, a mantenir relacions sexuals amb finalitats de lucre. **heretgia** Terme amb què l'Església, atribuint-se a ella mateixa una autoritat presumiblement indiscutible, designa la doctrina que considera contrària als seus dogmes, especialment quan tendeix a promoure un cisma o separació. **hereu** Primer fill mascle que, d'acord amb la tradició catalana, que no ha deixat de suscitar greus reserves morals, és l'hereu universal dels béns dels seus pares. **capitalista** Persona que amb procediments no sempre confessables ha acumulat un capital considerable, del qual intenta encara obtenir més beneficis amb la cooperació de treballadors mal retribuïts. **blasfèmia** Paraula o expressió connotada negativament per certs sectors socials amb què hom s'esbrava com a conseqüència d'un disgust o d'un contratemps. **home** Dona del sexe masculí. ■

Paraules que s'han perdut a l'Empordà (i II)

Josep Torroella Prats

Paraules relacionades amb el món agrícola i ramader

Espigolar, eixarcolar, follar, esbossar, escatir, fangar, ventar... Heus ací unes quantes feines agrícoles que practicaren els pagesos de l'Empordà durant segles i que a causa de la mecanització del camp s'han deixat de fer. *Espigolar* era una feina reservada a les dones, feixuga, com es pot veure en un conegut quadre del pintor realista francès d'origen camperol J. F. Millet. *Follar* (trepitjar els raïms amb els peus), en canvi, era una feina sobretot d'homes. *Esbossar* (treure els pallons de les bosses que contenen el gra del blat de moro) era una entretinguda feina pròpia de vells, dones i fins mainada. Amb la generalització de l'ús d'herbicides, cap pagès no es dedica a *eixarcolar* els sembrats ni a *escatir* les oliveres i altres plantes arbòries. I separar el gra de les impureses (*ventar*) amb ajut d'un *garbell* es fa mecànicament des de fa temps.

A les cases de pagès s'hi podien trobar moltes eines i recipients que ara han esdevingut peces de museu rural. Per exemple *fangues, dalles, falçs, forques, volants* (falçs grosses), *podalls, coves, garrafes, cantines, cistelles* (els *cistells* s'han conservat, si més no a les cases habitades per boletaires)... Per a protegir-les dels cops, les garrafes de vidre estaven revestides amb vímet o espart, i servien per a transportar aigua, oli o vi. Les cantines, en canvi, contenien llet.

Per a guarnir les bèsties de tir (cavalls, eugues i mules) hi havia *cabestres, colleres, regnes, ventreres* i altres *guarniments* (i per a *arriar* les bèsties, *fuets*). També hi havia *carros, tamborells* (carros de trabuc), *carretons, carretes i tartanes*, per bé que aquests carruatges també eren usats per la població no camperola. Per a munyir amb comoditat a les *quadres* de les vaques hi havia *escambells*, uns seients petits i baixos, sense braços ni respallers.

El mateix paisatge agrícola també ha canviat en alguns aspectes dels anys setanta ençà. Llavors, posem per cas, a l'època de la sega hom podia veure als camps de cereals fileres de *garbes* i *garberes*. Acabat el batre,

les *eres* —el lloc, públic o privat, on es batia el blat, l'ordi i la civada— s'omplien de *pallers* i *palleres*. Ara, arribat l'estiu, el que hom veu als camps de cereals són enormes bales de palla rodones o rectangulars.

D'altra banda, en totes les poblacions empordaneses hi havia hagut durant segles *trulls* d'oli i de vi, amb les seves enormes *moles* que, roda que rodaràs, aixafaven olives i raïms. La major part han desaparegut d'uns anys ençà per la regressió d'aquests conreus tan mediterranis, sobretot el de l'olivera.

A l'Empordà d'un temps ençà fins i tot han desaparegut noms de fruiters que ja no es conreen, com ara el *nesprer*, la fruita del qual es collia verda a la tardor i es deixava madurar sobre un jaç de palla. O bé el *ginjolier*, que produeix un fruit vermell de la grandària d'una oliva. I encara l'*estirabec* (o *tirabec*), una hortalissa semblant a la pesolera. Així funciona la nostra societat: tot allò que no és rendible o que és difícil de comercialitzar s'acaba perdent.

Paraules que designen peces i complements del vestir

La manera de vestir també acusa molt el pas del temps. Peces que els homes i les dones havien dut fa relativament pocs anys són totalment desconegudes per les generacions més joves. Les dones ja no es cobreixen l'esquena i els pits amb *xals*, ni el cap amb *mantellina* quan entren en una església, ni sotmeten el seu cos a doloroses tortures posant-se *cotilles*. Quant als homes, ja no es posen *faixes* (només els castellers n'usen) i costa d'allò més veure un vell amb una *boina* i no diguem una *barretina*. Les mares ja no vesteixen els seus infants amb *bandoles*. Els dies de pluja ningú no es calça *esclops*. Un altre calçat tradicional, l'*espartdenya*, també ha conegut temps millors; ara només se'n posen els sardanistes. Els treballadors, quan duen algun vestit de treball, duen granotes en lloc de *bruses*. Pel que fa als capellans, és molt més fàcil veure'n un amb texans que amb *sotana*.

Els anys seixanta encara hom podia veure, sobretot en el món rural, gent que duia un *farcell* quan viatjava.

L'usaven sobretot persones humils i *rodamóns* —una altra paraula que ha conegut temps millors—.

Paraules que designen mesures de pes i capacitat

La general aplicació del sistema mètric decimal ha fet oblidar mesures tradicionals de pes com ara la *lliura*, *l'unça*, el *quartà*, el *quintà*, etc. O de capacitat, com, per exemple, el *bot*, el *barral*, el *petit* i el *mallall*. Atès que com més va, menys gent sap el significat d'aquests mots, no és gens estrany que, quan plou intensament, ja ningú no digui que plou a bots i barrals.

Els que ja passem de la seixantena, de petits havíem anat a comprar el sucre o la farina per lliures, el pebre per unces, la llet per petitets. Recordem, de passada, que per a vendre el sucre i altres productes en petites quantitats els botiguers —una altra paraula que al pas que anem aviat estarà en desús— empraven un *llaurador*, una pala aplanada. Certament, és tan sols en èpoques de vaques flaques que es compren els queviures en petites quantitats, i el que ara es compra per quilograms mig segle enrere s'adquiria en quantitats força més minses.

D'altra banda, per a pesar avui dia ningú no utilitza *romanes* i *calastrons*, i les balances modernes són ben diferents de les antigues. Per a alçar pesos fins a una alçada notable (unes golfes, una bastida) s'emprava una *corriola* o *polítja*, un giny que també es feia servir per a pouar aigua d'una cisterna o d'un pou amb l'ajut d'una galleda.

Paraules relacionades amb la litúrgia catòlica

En ple auge del nacionalcatolicisme, les esglésies eren molt més freqüentades que avui dia i en moltes llars era costum resar el rosari —resar, dit sigui de passada, també és un mot que aviat estarà en desús—. Llavors, fins i tot els qui no anaven regularment a missa sabien molt bé què era *el missal*, *la bacina*, *el púlpit*, *el sagrari*, *la patena*, *el pal·li* o *tàlem*, *la sagristia*, *la rectoria*, *un reclinatori*, *un seminari*, *una estampa*... Els feligresos més devots fins i tot sabien què era una *estola* i podien distingir perfectament una *casulla* d'una *alba*, peces bàsiques en la indumentària de la litúrgia catòlica.

El *salpàs*, la benedicció de les cases amb sal i aigua beneïda que es feia per Pasqua, s'ha deixat de fer fa molt de temps. Per Nadal, ara els padrins regalen als seus fillols un tortell en lloc d'una *rabassa*. Els pocs capellans que queden no usen els serveis d'una *majordoma*, és a dir, una criada permanent que vivia sota el mateix sostre que el capellà; alguns ni tan sols tenen *escolans*. (De petit, havia cantat moltes vegades aquella cantarella

que deia «Escolà ratapà, / menja rates per sopar», el significat de la qual ignorava.)

D'altra banda, per Setmana Santa fa anys que s'han deixat de sentir les *tenebres*, també dites *matraques*, uns artefactes de fusta que feien un soroll sec i repetitiu i que substituïen les campanes. I la nit del Dissabte Sant ja no es canten gaires *caramelles*.

Paraules que designen oficis que s'han perdut

Els qui vam néixer durant la postguerra vam conèixer una gran varietat d'oficis que avui dia pràcticament han desaparegut: *matalassers*, *carreters*, *cadiraires*, *drapaires*, *paraigüers*, *ordinaris*, *basters*, *sabaters*, *matadors de porcs*, *sanadors*, *esparters*, *modistes*, *sastres* i *sastresses*, *boters*, *esmolets*, *calderers*, *carboners*, *emblanquinadors*, *calciners*... Curiosament, la crisi econòmica que patim des de fa uns quants anys —i que potser ha vingut per instal·lar-se a casa nostra una llarga temporada— ha fer ressorgir algun d'aquells oficis. En algunes ciutats, per exemple, torna a haver-hi sabaters.

Molts d'aquells oficis es practicaven des de feia segles. Alguns eren ambulants. Els drapaires, posem per cas, passaven pels pobles i viles i recollien papers i draps, però també pells de conill i ferros vells. Els matalassers anaven a les cases a picar els matalassos —que llavors eren de llana— amb dues vares que manipulaven amb gran destresa. També era una feina ambulante la de l'esmolet —encara en resta algun—. El paraigüer no era solament el moble on es deixaven els paraigües molls; llavors també era la persona que adobava paraigües, sovint d'ètnia gitana, com el calderer.

Paraules que designen jocs i entreteniments infantils

Els sofisticats jocs amb què la mainada d'avui dia es distreu no tenen res a veure amb els tradicionals. Es tractava de jocs molt senzills, alguns dels quals es podien practicar sense cap material, simplement amb l'ús de la força, com és el cas de l'*arrenca cebes*, o de la força i l'habilitat, com s'esdevé amb el *cavall fort*, també anomenat *joc de saltar i parar*. Alguns jocs eren universals i altres eren locals. Hom podia jugar simplement amb un pal, una pedra, un tros de ferro, un tros de terrissa...

Com els suara esmentats, el *bèlit* i el *flendi* eren jocs de nois. El primer es jugava amb dos pals i el segon amb un ferro circular o quadrat amb un forat enmig; era un joc de punteria. Les noies jugaven sobretot a la *xarranca* (per bé que a molts nois també els agradava saltar de casella en casella) i a saltar a corda. ■

A propòsit del mot «igual»

Carles Riera

El mot *igual* pot actuar com a nom substantiu (per exemple, *igual* = 'signe gràfic que indica igualtat [=]'), com a adjectiu (p.e., *la teva corbata és igual que la meva* 'la teva corbata no difereix gens de la meva') i com a adverbi (*tots caminen igual* 'tots caminen de la mateixa manera')¹. En aquest article ens referirem a algunes construccions amb el mot *igual*, començant amb una precisió de tipus semàntic amb *igual* fent d'adjectiu, i continuant amb altres construccions a propòsit d'aquest mot.

IGUAL FENT D'ADJECTIU

Quan el mot *igual* té valor d'adjectiu pot tenir més d'un significat, però aquí ens interessen aquests dos (cf. DIEC, s.v. *igual*):

- 1) Que no difereix gens d'un altre, d'una altra cosa. Exemples: *Té un piano igual que el meu. Dues quantitats iguals a una tercera són iguals entre elles*².
- 2) Que és llis, uniforme, no divers en les seves parts. *Un terreny, una superfície, igual, que no té alts i baixos. Una planura sempre igual.*

Notem que, en el primer significat, *igual* té un valor comparatiu, mentre que en el segon, no. Doncs bé, quan l'adjectiu *igual* correspon al segon significat pot anar acompanyat de l'adverbi *molt*, mentre que quan correspon al primer significat no admet tal adverbi,

cas en què la solució és una altra (com veurem detalladament).

Vegem primer uns exemples del conjunt *molt igual* (i un de *tan igual*) correctes, en què *igual* significa 'llis, uniforme, no divers':

«**pla**: 1. adj. **igual** Un terreny *molt igual*, que no té alts ni baixos» (Diccionari de sinònims Franquesa, s.v. *pla*).

«**uniforme igual**. Una superfície *molt igual*» (Diccionari de sinònims Franquesa, s.v. *uniforme*).

És una ciutat molt grisa i **molt igual**, però hi ha alguns edificis singulars molt bonics. Notem que aquí *molt igual* vol dir uniforme.

«**llis -a** Que té una superfície *tan igual* que el tacte no hi percep la menor aspresa. Té la pell llisa» (DIEC2, s.v. *llis -a*).

Vegem ara exemples del conjunt *molt igual* que no són correctes, ja que l'adjectiu *igual* vol dir 'que no difereix gens d'un altre', o sigui que es tracta d'un adjectiu que no admet gradació³. El cas d'error més freqüent és quan tenim la construcció **ser-li igual una cosa a algú** 'ser-li indiferent' (o construccions semblants), en què no podem fer precedir l'adjectiu *igual* de l'adverbi *molt*, sinó que ha d'anar sol, o bé precedit de l'adverbi *ben*, o convé una solució diferent. (Notem que *molt* té un valor quantitatiu, mentre que *ben* té un valor més aviat qualitatiu.) Vegem-ho.

1 El Diccionari descriptiu de la llengua catalana (= DDLC) informa d'un ús del mot *igual* com a conjunció, ús dialectal i restringit a un sol autor: «. 1. [V₁ C Vsubj₂] Acompanyat d'imperfet de subjuntiu, introdueix una situació imaginària amb la qual es compara la situació real expressada per l'oració principal. *I cadascú amb son espasa, ras-ras, igual dallessin una vora de canyes, fan saltar un cap de rei.* [Pons (1956): N, p. 32]i. 2. [V₁ C N₂] Com **1a**. *I ta memòria igual ciri encès resplendia [...].* [Pons (1921): P, p. 174]i», s.v. *igual, conj.*

2 La GIEC explica que amb «l'adjectiu *igual*, la coda es pot construir amb la conjunció *que* (*La teva corbata és igual que la meva*) o amb la preposició *a* (*La teva corbata és igual a la meva*). Amb l'adverbi *igual*, en canvi, es construeix amb la conjunció *que* (*La filla parla igual que la mare*) o bé [...] amb el relatiu *com* (*Jo sabia qui era ell, igual com ell sabia qui era jo*)» (§ 28.6.2b). Amb tot, a nosaltres ens sona més bé *La teva corbata és igual que la meva* (amb la conjunció *que*), si bé l'exemple amb *a*, o sigui *La teva corbata és igual a la meva*, és de Fabra (DGLC, s.v. *igual*) i és recollit en el DIEC (s.v. *igual*). El significat més habitual de *igual a* és 'equivalent a'; p.e., *Unitat de freqüència del sistema internacional, igual a 1 cicle per segon* (DIEC, s.v. *herz*), *Dues quantitats iguals a una tercera són iguals entre elles* (DGLC, s.v. *igual*). La GIEC, com acabem de veure, considera que el *com* de *Jo sabia qui era ell, igual com ell sabia qui era jo* és un relatiu (adverbi relatiu?); sembla més fàcil i més exacte dir que *igual com* és una locució conjuntiva modal o una locució conjuntiva comparativa d'igualtat.

3 Cf. Josep Ruaix, «Impropietats lèxiques», apartat 1, dins *Observacions crítiques i pràctiques del català d'avui* / 2, p. 122.

M'és molt igual que hi vagis com que no hi vagis → *M'és igual que hi vagis com que no hi vagis*. O bé: *M'és ben igual que hi vagis com que no hi vagis*. (Cf. anglès: *I don't care if/whether ...*)

I segurament t'és molt igual el que pensin els companys de feina o la família → *I segurament t'és igual el que pensin els companys de feina o la família*. O bé: *I segurament t'és ben igual el que pensin els companys de feina o la família*. (Cf. anglès: *You don't care what other people say*.)

Al club li és molt igual qui mani, mentre sigui previsible i jurídicament segur → *Al club li és igual qui mani, mentre sigui previsible i jurídicament segur*. O bé: *Al club li és molt igual qui mani ...* O bé: *Al club tant se val qui mani ...*(Cf. anglès: *To the club members it doesn't at all matter who rules ...*)

Encara no sabem si portem nen o nena, i la veritat és que ens és molt igual → *Encara no sabem si portem nen o nena, i la veritat és que ens és igual*. O bé: ... *i la veritat és que ens és ben igual*.

A mi el futbol m'és molt igual → *A mi el futbol tant se me'n dona*. O bé: *A mi el futbol no em fa ni fred ni calor*.

I m'és molt igual qui té la culpa → *I tant m'és qui té la culpa*. (Cf. anglès: *I couldn't care less whose fault it was*.)

A vostè li és molt igual això del protocol → *A vostè això del protocol no li importa gens*.

A tu tot t'és molt igual → *A tu tant te fa tot*.(Cf. anglès: *Nothing matters to you at all*.)

Hi ha gent a qui és molt igual fer mal al sentiment de les persones → *Hi ha gent a qui no importa gens fer mal al sentiment de les persones*.

Notem, com ja hem vist en els exemples, que l'adverbi *ben* pot anar col·locat davant l'adjectiu *igual*. Exemples:

«Que és el mateix, que conserva les mateixes característiques, el mateix aspecte, el mateix valor, etc. *Encara és ben igual que aleshores*» (*Gran diccionari de la llengua catalana*, s.v. *igual*).

«*chaloir* verb impersonal antigament importar. • **peu me** (ou **m'en**) **chaut** no em preocupa gaire (o m'és **ben igual**, o tant me fa)» (Carles CASTELLANOS – Rafael CASTELLANOS, *Diccionari francès-català*, s.v. *chaloir*).

«**moquer je m'en moque** se me'n fum (o se me'n fot **pop**, o m'és [**ben**] **igual**, o no m'importa gens)» (*Diccionari francès-català*, s.v. *moquer*).

I tampoc no hi pot haver identitat completa ni en les diverses obres d'un mateix autor: no serà ben igual en Mar i cel que en Terra baixa, ni ben bé la mateixa en obres de Pous i Pagès com L'endemà de bodes que en La papallona (Joan Coromines, «Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació», 1971)⁴.

Ara bé, a més d'exemples amb la construcció *ésser-li igual una cosa a algú* 'ésser-li indiferent', en tenim recollits d'altres sense aquesta construcció però igualment incorrectes. Vegem-los:

La velocitat de sedimentació és molt igual entre totes les espècies estudiades → *La velocitat de sedimentació és molt semblant entre totes les espècies estudiades*.

També vull dir que la nostra història és molt igual a la de moltes altres famílies → *També vull dir que la nostra història és igual* (o és **molt semblant**) *a la de moltes altres famílies*.

En estudiar el tracte òptic dels macroquiròpters, s'ha vist que el tenen molt igual al dels primats i molt diferent al dels microquiròpters, que el tenen sensiblement igual a la resta dels mamífers («Els quiròpters: rats-penats», dins *Història natural dels Països Catalans*) → *En estudiar el tracte òptic dels macroquiròpters, s'ha vist que el tenen molt semblant al dels primats ...*

El parlar de Barcelona, Girona i Tarragona és molt igual → *El parlar de Barcelona, Girona i Tarragona és molt semblant*. (Cf. anglès: *The ideolects of Barcelona, Girona and Tarragona are quite similar*.)

Dos nois molt iguals → *Dos nois iguals* (o **molt semblants**).

4 Cf. Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (s.v. *igual*).

LA CONSTRUCCIÓ «IGUAL... QUE»

Hi ha les construccions anomenades pseudo-comparatives⁵, que en castellà poden formar-se amb l'adverbi *igual* seguit d'una forma verbal i de la conjunció *que*. En català, però, no admeten tal adverbi:

Igual canta que balla → **Tant canta com balla**

Jo igual menjo carn que peix → **Jo tant menjo carn com peix.** (Cf. anglès: *I don't care whether I eat meat or fish.*)

Igual vaig al cine que a futbol → **Tant vaig al cine com a futbol.**

Igual fas premsa que ràdio o televisió, igual escrius que fas fotografia o enregistres imatges en vídeo... el periodista modern ha d'estar preparat per a tot → **Tant fas premsa com ràdio o televisió, tant escrius (o tan aviat escrius) com fas fotografia o enregistres imatges en vídeo...**

Notem també la construcció «igual... com»:

Igual el respectem com l'admirem → **Tant el respectem com l'admirem.** (Cf. anglès: *We both respect and admire him.*)

EI CONJUNT «PER IGUAL»

Es discuteix si el conjunt *per igual* (procedent del castellà «por igual»), que expressa una relació d'igualtat o equivalència i que no figura en el DIEC ni en el GDLC, ha de ser admès o no.

El *Diccionari castellà-català* (DCC), s.v. *igual*, fa correspondre *por igual* a *igual, de la mateixa manera*:

cast. «Os quiero por igual» → cat. *Us estimo igual.*

En podem prescindir, ja que tenim altres maneres d'expressar el mateix⁶:

La nova llei afecta per igual tots els comerciants de la ciutat → ***La nova llei afecta de la mateixa manera tots els comerciants de la ciutat.***

Bonvehí i Sànchez van acordar el març que PDeCAT i JxCat es repartirien per igual els dirigents de la nova direcció → ***Bonvehí i Sànchez van acordar el març que PDeCAT i JxCat es repartirien de manera equitativa (o de manera proporcional) els dirigents de la nova direcció.***

En el cercador d'enciclopèdia.cat trobem nombrosos exemples en què s'usa *per igual*:

A la tardor [el falcó cama-roig] és esporàdic, i es coneixen solament 10 observacions, repartides per igual entre els diferents mesos (Història natural dels Països Catalans, s.v. falcó cama-roig) → ... i es coneixen solament 10 observacions, repartides uniformement entre els diferents mesos.

... un dels films britànics amb més presència a les cartelles d'arreu en els darrers temps, però res equiparable al fenomen de Harry Potter, les adaptacions de les novel·les de J.K. Rowling —un total de cinc fins ara—, que han reeixit gairebé per igual (Gran enciclopèdia catalana, s.v. cinema britànic) → ... les adaptacions de les novel·les de J.K. Rowling —un total de cinc fins ara—, que han reeixit gairebé de la mateixa manera.

L'arbre de sortida de la caixa de canvis acciona el diferencial, que reparteix per igual el moviment a les rodes motrius del vehicle en una trajectòria recta ... (Gran enciclopèdia catalana, s.v. automòbil) → L'arbre de sortida de la caixa de canvis acciona el diferencial, que reparteix de manera uniforme el moviment a les rodes motrius del vehicle en una trajectòria recta ...⁷.

Vegem aquest exemple en anglès:

The Police enforce all laws equally = *La policia fa complir igual (o de la mateixa manera) totes les lleis.*

LA CONSTRUCCIÓ «IGUAL + VERB» AMB VALOR CONDICIONAL, POTENCIAL

Anotem de passada la construcció «*igual* + verb» amb valor condicional, la qual és, en català, un calc servil del castellà i ja ha estat denunciat degudament⁸.

5 Cf. *Gramàtica descriptiva de la llengua espanyola*, § 17.2.4.

6 Ni que el DCVB citi un exemple de l'*Spill* de Jaume Roig en què apareix («Pobres e rics / han per egual / tots semblant mal», s.v. *igual*), ni que hagi estat usat per Coromines (una sola vegada?): «Però enlloc tant com a la zona pirinenca i pre-pirinenca; i allí, per igual en tota l'amplada, des de Benasc fins al límit basc i de la ratlla de França fins bastant al sud d'Osca...» (DECat, II, 31b23; cf. Xavier Pàmies, <http://questionspuntualsdellengua.blogspot.com/2016/09/per-igual.html>), ni que el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals «ésAdir» l'admeti.

7 Molts més exemples en el cercador.

8 Cf. A. JANÉ, «No ben bé igual», dins la secció «El llenguatge», *Avui*, 15-IX-1976; J. RUAIX, *Nou diccionari auxiliar*, s.v. *igual*; Marta MAS – Albert VILAGRASA, *Gramàtica catalana de la A a la Z*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2012, p. 206.

Si em denúncies, igual vaig a la presó, però després ja en parlarem → Si em denúncies, **potser aniré a la presó**, però després ja en parlarem.

Encara no n'estic segur: igual aniré a la piscina en comptes d'anar a la platja → Encara no n'estic segur: **potser aniré a la piscina en comptes d'anar a la platja**.

Vacances? Igual em quedaré a Manresa → Vacances? **Si molt convé em quedaré a Manresa**. (Cf. anglès: *Maybe/Perhaps I'll stay in Manresa*.)

Notem també «a l'igual que» amb valor comparatiu (= *igual que*), que així mateix és un calc del castellà, semblantment denunciat⁹:

L'home, a l'igual que els altres animals, està immers en un cicle de vida → L'home, **igual que** els altres animals, està immers en un cicle de vida.

tribromosalol: Salicilat de tribromofenil que, a l'igual que la substància base, és emprat com a antisèptic intestinal → tribromosalol: Salicilat de tribromofenil que, **igual que** la substància base, és emprat com a antisèptic intestinal.

En Robert, a l'igual que els seus pares, fuma marihuana → En Robert, **igual que** els seus pares, fuma marihuana. (Cf. anglès: *Robert, along with his parents, smokes marijuana*.)

LA CONSTRUCCIÓ «DONAR IGUAL»

En castellà existeix la construcció «dar igual» (o «dar lo mismo») corresponent a les nostres *ser* (o ésser) *igual*, *tant donar-se*, *no venir d'aquí*, *no importar*¹⁰. Així, «*me da igual*» és *m'és igual* (o *tant m'és*, o *tant se me'n dona*, o *no em ve d'aquí*, o *no m'importa*).

La forma catalanitzada «em dona igual» és considerada una de les faltes més freqüents en el parlar de la gent jove.

ANNEX: TANT LI FA, NO LI IMPORTA

La construcció **ser-li igual una cosa a algú**, que hem comentat més amunt, en té dues de quasi-sinònimes, que són **tant li fa (una cosa a algú)** i **no li importa (una cosa a algú)**, amb les variants pronominals corresponents (*tant em fa*, *tant et fa*, etc.; *no m'importa*, *no t'importa*, etc.).

Pròpiament, *tant me fa* equival a 'm'és indiferent' o 'm'és igual', mentre que *no m'importa* (idèntica a la castellana *no me importa*) equival a 'no em fa res' o 'no em molesta'. Solament en determinats contextos *tant me fa* i *no m'importa* poden ser construccions equivalents. Per exemple:

—*El Madrid ha guanyat la lliga*.

—*Tant me fa / no m'importa, el bàsquet no m'interessa*.

Ara bé, aquestes construccions no són pas equivalents en determinats contextos com els següents:

(Noi) —*Et fa res si m'assec aquí?* (Cf. anglès: *Do you mind if I sit here?*)

(Noia) —*No m'importa* (= 'No em fa res'. Però no: 'Tant me fa'). (Cf. angl. *No, I don't mind* o simplement, *Not at all*.)

I també:

—*Què vols per sopar, carn o peix?*

—*Tant me fa* (= 'M'és igual'. Però no: 'No m'importa', 'No em fa res').

Notem que una construcció com *no li importa* pot voler dir 'no el molesta' o bé 'li és indiferent':

No li importa el que fa la seva dona: a) 'no el molesta' (cf. angl. *He doesn't mind what his wife does*); b) 'li és indiferent' (angl. *He doesn't care what his wife does*)¹¹. ■

9 Cf. Ruaix, *ibídem*; A. Pla Nualart, «'Igual', 'a l'igual que' i 'a l'igual!」, en la secció «Un tast de català», *Ara.cat*, 17-VIII-2012; és Adir (portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals); *diccionaris.cat*.

10 Cf. *Diccionari castellà-català*, d'Enciclopèdia Catalana, s.v. dar.

11 Cf. Lou Hevly, <https://visca.com/apac/ad/56.html>.

Qüestions de puntuació (I)

Josep Ruaix i Vinyet

Ja sabem que la puntuació és un aspecte difícil de l'ortografia, perquè, si bé té una sèrie de regles clares (en aquest sentit, remetem als nostres manuals *Català complet / 1* [Barcelona 2012, 3^a ed.], lliçó 23, i *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 2* [Moià 1995], pp. 137-142), hi ha altres aspectes que ho són tant, de clars, i que, fins a cert punt, depenen de l'opció de l'escriptor (o del corrector). Per això dediquem aquest article a tractar qüestions de puntuació que se'ns han plantejat llegint diversos llibres o altres publicacions, o bé exercint el professorat, o bé corregint textos. Intentem d'aportar una mica de llum a fi d'aclarir aquestes qüestions. Ho fem, en primer lloc, presentant una llarga bateria d'exemples que distribuïm segons el defecte que hi hem trobat (llargada que justifiquem, paradoxalment, amb l'aforisme llatí *longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla*¹) i que comentem; en segon lloc, tractant alguns casos dubtosos, i, en tercer lloc, oferint uns casos curiosos. Pel que fa als exemples, d'una banda, no en citem la font (excepte en un cas, a efectes documentals), per no allargar l'article, per no molestar ningú i perquè a vegades retoquem algun detall de l'exemple que no afecta la puntuació que ens interessa; d'altra banda, hi subratllem el signe de puntuació discutible o bé posem una barreta de subratllat en el lloc on hauria d'haver-hi algun signe de puntuació. Com de costum, els exemples que considerem defectuosos els presentem entre cometes; els altres, en cursiva.

A) Exemples distribuïts segons el tipus de defecte

[posar coma davant de falsos incisos]

1) «Si els pins i les alzines, i els faigs i els castanyers i els roures, volen un amic de debò, no en trobaran cap de millor que el cucut. I, si dintre la vida dels ocells hi ha una cosa extraordinària i sorprenent, és la manera com el cucut se les arregla per a criar els seus petits» (notem com, si suprimíssim el fals incís [el segment *si dintre la vida dels ocells hi ha una cosa extraordinària i sorprenent*], la conjunció *i* no tindria sentit; per tant, s'hi hauria de suprimir la coma subratllada).

2) «El fred no és viu, però la calor tampoc, i, si la fresca convida a caminar, el sol convida a jeure, però no massa» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *si la fresca convida a caminar*).

3) «I, si tinc una gran simpatia per les característiques dels escenaris, aquesta simpatia no és menor quan es tracta de les característiques de debò, de les senyores que estan obligades a fer aquest paper sense necessitat d'apuntador, i, en la vida familiar i en la vida de relació, passen la delicadíssima maroma de les conveniències amb una gràcia que frega la punta del cor» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *si tinc ... dels escenaris*).

4) «Jo no em cansaria mai de recomanar als meus amics, i a tots els qui s'interessin per la poesia, que cada nit, abans de dormir, com aquell que fa les seves oracions, llegissin un parell de faules de La Fontaine. I, si no es dediquen especialment a les coses literàries, també els ho recomano» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *si no es dediquen especialment a les coses literàries*).

5) «Si heu vingut en so de pau, per ajudar-me, m'uniré de cor amb vosaltres; però, i si heu vingut per traïr-me i posar-me en les mans dels meus enemics, quan jo no he fet res de mal, que ho vegi el Déu dels nostres pares i que ell mateix jutgi» (cas anàleg als quatre anteriors, amb el segment *si heu vingut per traïr-me ... dels meus enemics*).

6) «Si això que dic no fos una veritat com un temple, la poesia no tindria raó d'existir, i qui diu la poesia, diu moltes coses, com, per exemple, un parc d'atraccions» (notem com, si suprimíssim el fals incís [el segment *qui diu la poesia*], la conjunció *i* no tindria sentit).

7) «Amb el nas ple de l'aire marítim del port, sentia rodar per la memòria unes hores pretèrites de Munic, tristes i esbojarrades. I, a sota de la terrassa, com instal·lat en un pou immens, veia el parc d'atraccions, amb les seves erugues metàl·liques ...» (notem com,

1 Que vol dir: «El camí a través de preceptes és llarg, però és breu i còmode a través d'exemples» (Sèneca, *Epistulae morales*, 5, 5).

si suprimíssim el fals incís [el segment *a sota de la terrassa*], la conjunció *i* no tindria sentit).

8) «Hi ha senyor que només pot figurar vestit de gall dindi a la processó de Corpus; hi ha senyor que les ganes de figurar se li descabdellen en un enterrament, procura posar-se en un lloc on tothom el vegi, i, després, si en llegir la notícia al diari hi troba el seu nom, ja en té prou i no sopa» (notem com l'adverbi *després* no és pròpiament un incís sinó que va unit a la conjunció *i* precedent).

9) «Doncs bé, mentre es mantingui l'annexió dels Països Catalans a Espanya, és evident que és en la nostra llengua que ens hem d'expressar a les Corts i al Senat. No importa que hom ens acusi de provocació. Només algú, profundament reaccionari, pot sentir-se provocat per una cosa tan natural» (notem com l'hipotètic incís [el segment *profundament reaccionari*] és determinatiu, no explicatiu).

[no posar coma davant un veritable incís]

10) «De nou al carrer, recorro_a l'atzar, placetes i carrerons» (notem com el segment *a l'atzar* és un veritable incís, ja que l'autor hi posa coma al final; per tant, caldria escriure: *De nou al carrer, recorro, a l'atzar, placetes i carrerons*).

11) «La tasca duta a terme per Verdaguer com a recol·lector de cançons és una prova més_i indiscutable_de la seva afecció a la música» (notem com el segment *i indiscutable* és un veritable incís, ja que, lògicament, el segment *una prova més* va complementat pel segment *de la seva afecció a la música*; per tant, caldria escriure: *... és una prova més, i indiscutable, de la seva afecció a la música*).

12) «Aquí la gran massa d'aigua –la profunditat del mar és de cinc mil metres–_que la proa del nostre Ramel va esgarrinxant sempre cap a ponent_es rebel·la contra la quilla amb un cascadeig d'escuma que em té presoner d'ulls» (notem com el segment *que la proa del nostre Ramel va esgarrinxant sempre cap a ponent* és una oració de relatiu explicativa, equivalent a un incís; per tant, ha d'anar precedit i seguit de coma).

13) «Madame Tu té, d'un mestís apagat i cloròtic – que va morir fa bastants anys i no se sap ben bé què va venir a fer en aquest món–_dues filles positivament lletges i clares de color; té, d'aquest mateix mestís, o potser d'un sobrecàrrec de goleta, un noi desarrelat que treballa a Papeete i no vol saber res de la família; té encara altres fills grans escampats per les illes» (notem l'incís *d'un mestís apagat i cloròtic*,

dissimulat pel guió després de *món*, però aquest fet no ens eximeix d'haver-hi de posar coma, després del guió).

14) «I ara ve la cosa més divertida. En un moment en el qual el concepte alat i màgic de les dones –el concepte_si voleu, trobadoresc– comença a fer fallida en el món, resulta que s'imposa la creació d'unes reines de beutat, d'unes dones excepcionals per llur perfecció i gràcia ...» (notem l'incís *si voleu*, que ja va seguit de coma però també hauria d'anar-ne precedit).

15) «Els raïms de cap d'any_a més a més, són tristos, sense color i sense gust; són una insípida aigua amb sucre dins una pell gruixuda» (cas anàleg a l'anterior, amb l'incís *a més a més*).

16) «La literatura és pèssima: els ninots, a força d'industrialitzar-los i vulgaritzar-los_perden tot el suc» (notem l'incís *a força d'industrialitzar-los i vulgaritzar-los*, que ja va precedit de coma però també hauria d'anar-ne seguit).

17) «Per tal d'ampliar coneixements d'ofici i musicals alhora va anar una temporada a Barcelona_on féu gran amistat amb el Mestre Antoni Ribera i Maneja_de qui va ser deixeble» (notem que en aquest exemple hi ha dos incisos [dues oracions de relatiu explicatives], cada un dels quals ha d'anar precedit de coma; per tant, caldria escriure: *... a Barcelona, on féu gran amistat amb el Mestre Antoni Ribera i Maneja, de qui va ser deixeble*).

[no posar coma davant un vocatiu]

18) «Vinga_xicots, amb tot el nostre ànim de mascles i tot el vigor de la nostra força assaltem-los mentre estan dormint» (notem com el substantiu *xicots* és un vocatiu; per tant, caldria escriure: *Vinga, xicots, amb tot el nostre ànim ...*).

[no posar coma en coordinacions de més de dos elements]

19) «Si Marc Celi hagués comès un delictes tan greu contra el seu bon nom i la seva fortuna, ni hauria deixat de saber-ho, ni se n'hauria desentès_ni ho hauria tolerat» (notem com hi ha tres elements coordinats amb la conjunció *ni*; hi ha consens que, en aquests casos, també el tercer ha d'anar precedit de coma; per tant, caldria escriure: *... fortuna, ni hauria deixat de saber-ho, ni se n'hauria desentès, ni ho hauria tolerat*).

[no posar coma davant un subjecte desplaçat quan parlant es fa pausa]

20) «Tothom treballa. Es presenta un dimarts de carnaval molt llis. El carrer dels Mutilés fa fortor de llenya humida, com sempre que vol ploure. No m'agraden_ aquests dies estranys: els cinemes funcionen al matí, la mainada no ha d'anar a l'escola; pels carrers hi ha un petit aire de festa que no para de cridar l'atenció i s'esvaeix així que hom hi para esment» (notem com, davant el segment *aquests dies estranys*, que fa de subjecte del verb anterior, parlant hi fariem una pausa; per tant, s'hi ha de posar coma: ... *No m'agraden, aquests dies* ...).

[no posar coma després d'una oració subjectiva iniciada amb la conjunció *que* quan parlant es fa pausa]

21) «Que en la seva joventut Ramon Casas fou un home bastant exhibicionista_sembla molt segur» (notem com, després de l'oració que fa de subjecte i que s'inicia amb la conjunció *que* [*Que en la seva joventut Ramon Casas fou un home bastant exhibicionista*], parlant hi fem pausa, que s'hauria de representar amb una coma; així: ... *exhibicionista, sembla molt segur*).

[no posar coma quan la claredat exigeix de posar-n'hi]

22) «Jo respectaré –perquè ho respecto tot– el nietzscheà que escanyi la trista parella. Si li ve de gust_ que ho faci, però prefereixo convidar-la a un refresc o que m'expliqui una llauna revoltant» (notem com l'absència de coma entre el segment *Si li ve de gust* i el segment *que ho faci* indueix a una lectura equivocada o bé a una «contrarietat lingüística»²; caldria escriure: ... *Si li ve de gust, que ho faci* ...).

23) «... després de dinou centúries de predicar-se l'Evangeli, la caritat de Jesucrist és la cosa més rara del món i els cors caritatius són clars com les iglésies de Sant Jordi; aquell que per sort ne troba un_pot ben alabar-se d'haver vista una oreneta al mig de l'hivern» (text anterior a la reforma fabriana; notem com l'absència de coma entre *un* i *pot* indueix a una lectura equivocada o bé a una «contrarietat lingüística»; caldria escriure: ... *un, pot* ...).

24) «Qualsevol activitat exercida en l'àmbit del Vicariat de Roma, a qualsevol nivell i amb qualsevol grau de responsabilitat, és sempre_per la seva naturalesa_pastoral, és a dir, orientada a la realització del misteri de la salvació per a l'Església de Crist que és a Roma ...» (notem

com, sense la coma, hom tendeix a unir els termes *naturalesa* i *pastoral*; a més, el segment *per la seva naturalesa* forma un incís; per tant, caldria escriure: ... *és sempre, per la seva naturalesa, pastoral, és a dir* ...).

25) «Una vegada que la Duse treballava al Novetats_Sarasate donava un concert al Líric» (notem que, sense coma, el nom propi *Sarasate* pot semblar que formi part d'un hipotètic conjunt *Novetats Sarasate*; per tant, caldria escriure: *Una vegada que la Duse treballava al Novetats, Sarasate donava un concert al Líric*).

26) «Com ja hem dit abans, només durant el setge de Clarmont_Sidoni es mostra una mica cautelós en la seva correspondència; però, fins i tot en aquestes circumstàncies, si no li arriben cartes, ho atribueix a la taciturnitat dels amics més que no pas a les dificultats de comunicació» (cas anàleg a l'anterior, amb el nom propi *Sidoni* i l'hipotètic conjunt *Clarmont Sidoni*; per tant, caldria escriure: *Com ja hem dit ... durant el setge de Clarmont, Sidoni* ...).

27) «Amb la publicació del setè llibre_Sidoni dona per acabat el seu projecte originari, i així ho fa palès explícitament en la carta que clou el volum, adreçada, igual que la primera del llibre primer, a Constanci de Lió, l'inspirador i propulsor del projecte» (notem que, sense coma, hom pot unir conceptualment *llibre* i *Sidoni*; a més, després de *llibre* fem pausa, perquè el primer segment [*Amb la publicació del setè llibre*] lògicament hauria d'anar després de *el seu projecte originari*; per tant, caldria escriure: *Amb la publicació del setè llibre, Sidoni* ...).

28) «Què penses d'en Massagran? Creus que és valent_o que simplement té sort?» (notem que, sense coma abans de la conjunció *o* amb valor de contraposició, el lector fa una lectura errònia de la clàusula; a més, parlant es fa pausa abans d'aquesta conjunció; per tant, caldria escriure: *Què penses d'en Massagran? ¿Creus que és valent, o que simplement té sort?* Notem, a més, que hem posat interrogant inicial abans de *Creus*, segons les nostres recomanacions sobre aquesta qüestió³).

[posar coma després, o abans i després, de tematitzacions a l'esquerra]⁴

2 Vegeu el nostre manual *Observacions crítiques...* / 2, p. 130.

3 Vegeu, més endavant, nota 7

4 Avui hi ha bastant consens a no considerar pleonasmes les tematitzacions a l'esquerra i, per tant, a no posar-hi coma quan la pronúncia no hi fa pausa. Sobre aquest tema, podeu consultar els nostres manuals *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* / 1, Mojà 1994, pp. 56-68, *Català complet* / 1, p. 157, i *Català complet* / 2, Barcelona 2007, 2^a ed., pp. 22-30.

- 29) «Tot això, ho explica la senyora D.» (el segment *Tot això* és una tematització a l'esquerra [del complement directe] que, en una pronúncia normal, no va seguida de pausa; per tant, caldria suprimir-hi la coma).
- 30) «I, això, ho vaig veure claríssim aquella tarda, i sens dubte fou el tènue sotrac de la goleta el que va preparar les coses» (cas anàleg a l'anterior, amb el breu segment *això*; per tant, caldria suprimir-hi les comes subratllades).
- 31) «L'exemple més trist, l'ha donat un pobre administrador de l'explotació de fosfats de Makatea» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *L'exemple més trist*).
- 32) «Però, l'imprevist de Tahití, el trobareu gairebé sempre pel cantó del mar» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *l'imprevist de Tahití*).
- 33) «Ningú no havia menjat i tothom es disposava a dormir, perquè, el mal de mar, els tahicians el resolen en deu minuts i després ronquen com els àngels» (cas anàleg als quatre anteriors, amb el segment *el mal de mar*).
- 34) «I, aquest maremàgnun, imaginem-lo vigilat per cinquanta dentadures xineses ...» (cas anàleg als cinc anteriors, amb el segment *aquest maremàgnun*).
- 35) «Doncs bé, tornant de Tahití, aquest mateix efecte, me l'ha produït l'Atlàntic després d'haver deixat el Pacífic» (cas anàleg als sis anteriors, amb el segment *aquest mateix efecte*; la coma abans d'aquest segment és correcta).
- 36) «A Pomaré V, el casaren, per raons polítiques, amb la princesa Joana Marau Taaroa» (el segment *A Pomaré V* és una tematització a l'esquerra [d'un complement directe personal, i per això sol anar precedit de la preposició *a*]; per tant, caldria suprimir-hi la coma).
- 37) «Al maorí, el molesta la regularitat i la constància del servei» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *Al maorí*).
- 38) «Si és que de debò topem una engruna de mal temps, i el *Ramel* balla una mica, és seguríssim que, a la senyora i als dos gossos, els trobaran morts i embalsamats en qualsevol racó» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *a la senyora i als dos gossos*).
- 39) «A Madame Tu, se li pot considerar un fortuna» (el segment *A Madame Tu* és una tematització a l'esquerra [del complement indirecte]; per tant, caldria suprimir-hi la coma).
- 40) «A la nena, li posarem Guillemina, Josefina, Maria de la Mercè, Enriqueta i Honora» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *A la nena*).
- 41) «... i altres gangues físiques i morals que, al pobre maorí, no li feien cap falta» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *al pobre maorí*).
- 42) «... perquè, al polinesi, li agrada ensorrar les dents i les genives en el moll d'aquestes grans tallades de *pastèque* que el xinès li passeja contínuament davant els ulls per animar-li la set» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *al polinesi*).
- 43) «De la ciutat, no se'n podia precisar ni pedra ni forma, tan negra i espessa era la nit» (el segment *De la ciutat* és una tematització a l'esquerra [d'un complement circumstancial representable pel pronom feble *en* o variants]; per tant, caldria suprimir-hi la coma).
- 44) «De gats, en tenim més d'una dotzena; són prudents i saben l'ofici» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *De gats*).
- 45) «Però, d'això, no en té la culpa la Polinèsia» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *d'això*).
- 46) «Naturalment que, de blancs, només se'n veien engrunes; tot eren grocs, mestissos, polinesis i bromera de port del Pacífic: aquesta gent que porten al clatell cinc pústules cicatritzades, record de les cinc parts del món» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *de blancs*).
- 47) «A les nostres copes, s'hi afegí un xicot italià antifeixista, casat amb una senyora que li pot ésser mare, seca, decidida i simpàtica com una domadora de gossos que n'ha vist de totes i té una vasta comprensió del món» (el segment *A les nostres copes* és una tematització a l'esquerra [d'un complement preposicional d'objecte, representable pel pronom feble *hi*]; per tant, caldria suprimir-hi la coma).
- 48) «Amb ells, s'hi barregen els mariners, desvagats moltes estones» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *Amb ells*).
- 49) «A l'Àfrica, n'hi han passat de totes» (el segment *A l'Àfrica* és una tematització a l'esquerra [d'un complement circumstancial representable pel pronom feble *hi*]; per tant, caldria suprimir-hi la coma).

50) «En alguns llocs, els corals triturats formen com una sorra groguenca que té les aparences de platja inofensiva ... » (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *En alguns llocs*).

51) «Però, en aquesta plaça, s'hi produeix una mena de miracle» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *en aquesta plaça*).

52) «És un llibre preciós per regalar a una dama; hi ha gravats antics ben triats, i dibuixos de l'autor pèssims; en el text, s'hi troben dades curioses, però en general no valen res» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *en el text*).

53) «Dintre cada atol, s'hi forma una gran llacuna, el *lagon*, d'aigües poc profundes i manses, tancada per les naturals esculleres madrepòriques, generalment infestada de taurons, alguna d'elles de peixos verinosos, altres de tortugues enormes, i moltes d'aquestes llacunes o *lagons* de les Tuamotú són plenes d'ostres perlíferes» (cas anàleg als quatre anteriors, amb el segment *Dintre cada atol*).

54) «Sobre el xassís, s'hi munten les carrosseries més absurdes, a base de taulons i llaunes, combinats amb cercols de ferro, amb gàbies per a elefants, amb parai-gües monstres, demaneu!» (cas anàleg als cinc anteriors, amb el segment *Sobre el xassís*).

55) «Entre aquests casos, n'hi ha d'horribles, i només la resignació o la indiferència per part dels pacients expliquen que es pugui arribar a unes conseqüències tan monstruoses» (cas anàleg als sis anteriors, amb el segment *En aquests casos*).

[posar coma després d'elements emmarcadors]⁵

56) «A Bora-Bora, el pare no compta gaire; la relació que pesa és la de la mare i els fills, i una criatura legítima és exactament igual que una d'il·legítima o de pare desconegut» (el segment *A Bora-Bora* és un element emmarcador, col·locat en el seu lloc lògic i pronunciat sense fer-hi pausa; per tant, caldria suprimir-hi la coma).

57) «A la casa dels cants, la meitat del personal dorm; veureu estirats a la porta un parell de gossos i sentireu una preponderància de veus femenines» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *A la casa dels cants*).

58) «Però tot això és la creu de les goletes. A la cara, hi ha l'imprevist i la màgia del Pacífic, coronats de flors com sempre...» (cas anàleg als dos anteriors, amb el segment *A la cara*).

59) «Entre el personal, hi ha una taula ocupada per cinc velles» (cas anàleg als tres anteriors, amb el segment *Entre el personal*).

60) «A les quatre de la tarda, la visió s'ha fet encara més fascinatora» (cas anàleg als quatre anteriors, amb el segment *A les quatre de la tarda*).

61) «Al cap d'un parell d'hores, els barrilaires començaren a callar, els passatgers de la *Moana* es desinflen una mica, els mosquits es cansaren de picar i els gossos es posaren a fer sospirs» (cas anàleg als cinc anteriors, amb el segment *Al cap d'un parell d'hores*).

62) «Després de dinar una mica, hem anat a dinar a l'hotel *Diadema*» (cas anàleg als sis anteriors, amb el segment *Després de dinar una mica*).

63) «En arribar a Le Gosier, m'he aturat a contemplar una mena de cactus florits i he vist un ocell minúscul, amb un bec llarguíssim, finíssim, i amb tota la ploma d'un metall tornassolat, que anava volant damunt de les corol·les, fent un zumzeig especial: era el primer colibrí en llibertat que he vist en la meua vida» (cas anàleg als set anteriors, amb el segment inicial *En arribar a Le Gosier*, que expressa una circumstància de temps).

[no posar coma abans d'un element emmarcador desplaçat a la dreta]

64) «Tot canvia_en aquest món ...» (notem com el segment *en aquest món* és un element emmarcador desplaçat a la dreta, és a dir, que lògicament hauria d'anar a l'esquerra del subjecte i el verb [dient: *En aquest món tot canvia*]; a més, abans s'hi fa pausa; per tant, caldria escriure: *Tot canvia, en aquest món*).

65) «Hola. Tot s'acaba_en aquesta vida. Les vacances de qui això firma i les legislatures» (cas anàleg a l'anterior, amb el segment *en aquesta vida*).

[posar coma abans de la conjunció que enllaça dues oracions coordinades sintàcticament homogènies]

Continuarà...

5 Sobre els elements emmarcadors, podeu consultar el nostre manual *Català complet* / 2, p. 20.

Notícia de l'afrikaans

Andreu Salom i Mir

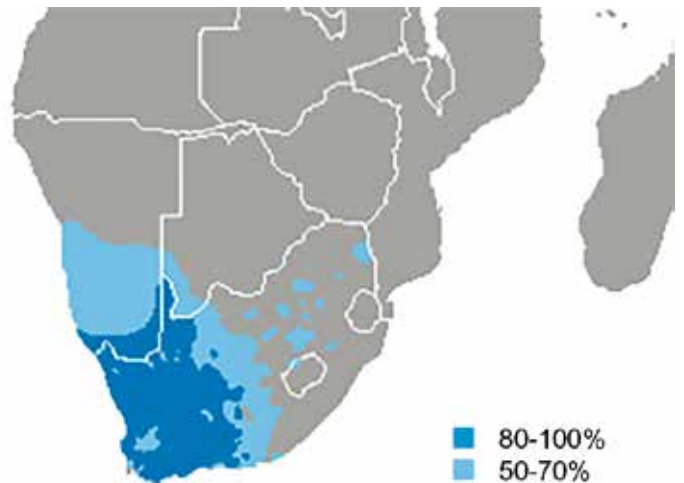
L'afrikaans és una llengua germànica, derivada del neerlandès mitjà, parlada a l'Àfrica Austral, principalment a Sud-àfrica, a Namíbia i en algunes zones del sud de Botswana. Verament, constitueix una evolució dels diversos dialectes que parlaven els colons neerlandesos quan van desembarcar, l'any 1652, a les terres sud-africanes, on van fundar la Ciutat del Cap, Kapstaad en afrikaans. Amb el pas del temps, aquesta llengua de la família germànica ha evolucionat i ha adquirit característiques pròpies, assimilant vocables de l'anglès i de les llengües zulús dels nadius de la zona, però també del portuguès, del malai i d'algunes llengües bantu. És una de les llengües oficials de Sud-àfrica, usada majoritàriament pels blancs i els mestissos que habiten la província del Cap. Lingüísticament, la seva gramàtica és més simple que la del neerlandès central, car els mots no declinen, té un sol article, die, el plural s'indica mitjançant el morfema -e i té una conjugació força senzilla. Per bé que l'afrikaans va ser reconegut com a llengua diferenciada del neerlandès des de finals del segle XIX, totes dues llengües són, tanmateix, mútuament intel·ligibles.

Quan els anglesos es van instal·lar a Sud-àfrica, en el segle XIX, els afrikaners van començar a adquirir consciència nacional (fet que saberen demostrar en les anomenades guerres bòers, davant la potència colonial britànica). Es van adonar que no eren ni neerlandesos ni anglesos, sinó africans d'origen europeu.

FONTS CONSULTADES

Informació extreta a partir d'observacions i aportacions del professor i escriptor Joan Daniel Bezsonoff. Viquipèdia.cat

Distribució geogràfica de l'afrikaans: proporció de la població que parla afrikaans habitualment

El destí del poble afrikaner es confon, doncs, amb la història de la seva llengua. Declarada oficial l'any 1925, durant el segle XX es mostrà com una llengua literària rica i amb una considerable producció literària, cosa que li atorgà plenament la condició de llengua de cultura.

Durant la segona meitat del segle XX s'associà la llengua afrikaans amb la política de l'apartheid. Recordem que els avalots de Soweto, en 1976, es van produir quan el govern sud-africà va mirar d'imposar l'ús de l'afrikaans, en tot l'ensenyament, a tota la població negra. Des de la fi de l'apartheid, la llengua dels afrikaners ha reulat molt darrere de l'anglès, però és una de les onze llengües oficials de la república. Actualment, molts blancs fugen del país a causa de l'augment de la violència. Paradoxalment, el futur de l'afrikaans passa, potser, per les víctimes de l'apartheid. Si bé uns 2.760.000 locutors són afrikaners (és a dir, blancs de llengua afrikaans), la majoria de parlants d'aquesta llengua es troben ara entre els mestissos (uns 3.550.000) i els negres (uns 3.000.000). Una paradoxa que, tanmateix, no ens pot desplaure.

Jesús Mestre i Godes, un gran divulgador de la història

Jordi Manent

© Arxiu família Manent

Sens dubte sempre he pensat que el nostre país ha tingut i té molt bons historiadors. Però alhora també he donat molta importància a la necessitat de la divulgació de la història. Què seria el nostre poble si la pròpia

història només fos erudita i quedés en mans d'uns pocs? De ben poc serviria. Sense desmerèixer ningú, Jesús Mestre i Godes (Sarrià, Barcelona, 1925) ha estat i és un dels grans divulgadors de la història de Catalunya. El seu primer llibre, el famós *Els càtars: problema religiós, pretext polític*, publicat en 1994 per Edicions 62, quan Jesús Mestre tenia seixanta-nou anys, esdevingué un èxit de vendes i de crítica ben inesperat amb un total de setze edicions. A partir d'aleshores aquest divulgador de la història —tal com es defineix ell mateix— va començar a escriure llibres, majoritàriament assaigs històrics, amb unes reedicions sense precedents en el gènere de la historiografia. Potser entre els secrets de l'èxit hi trobem que Mestre i Godes és molt clar en l'explicació dels fets, és rigorós, té capacitat de síntesi i escriu com els àngels. Aquest home de noranta-quatre anys, pèrit tèxtil de professió, va treballar de contramestre a la fàbrica Vilà Rubira de seda artificial, al Putxet, i també a Can Ribà, una fàbrica de midó, i amb el temps es convertí en agent de vendes i fou adjunt de gerència de Can Ribà. Aquest cristià profund alliberat de certes normes encotilladores de l'Església, ens rep a casa seva i demostra que continua essent clarividenc. La seva humilitat, que en cap moment no és falsa modèstia, li fa dir que els seus llibres no tenen cap importància. Però el que és cert és que Jesús Mestre ha deixat petjada al nostre país divulgant la pròpia història i la dels nostres veïns. Aquesta afició tardana de l'escriptura l'ha portat a publicar fins a vint-i-sis llibres —són els que hem comptat— tan sols en dinou anys, i tres més en edició privada. I amb el repicó que molts dels seus assaigs han estat reeditats, traduïts al castellà i fins i tot, en alguns casos, al portuguès. A més dels càtars, Mestre i Godes ha escrit sobre els primers cristians, els templers, el Compromís de

Casp i fins i tot unes memòries de quan era nen, entre altres llibres. L'any 2014 va rebre la Medalla d'Honor de Barcelona. Sobre ell s'ha escrit molt poc, i des d'aquí creiem que val la pena aprofundir en la vida i obra d'aquest personatge.

Vostè sempre ha viscut a Sarrià?

Sí, vaig néixer aquí. Hi visc des de fa noranta-quatre anys.

I ha estat molt arrelat al barri, oi?

Sí, sí. Sarrià com a barri és molt fàcil, perquè és molt petit. I és petit per una condició especial: l'aigua. És a dir, a Collserola, quan plou baixa l'aigua i un lloc per on passa és Sarrià. Durant tota la vida vàiem les dues rieres i quan passaven per aquí a Sarrià ja eren grans i fortes. I, per tant, vam mantenir una espècie de barrera natural entre el Sarrià i la resta d'edificacions. Així que Sarrià sempre ha estat enclaustrat entre aquestes dues rieres. S'ha anat fent gran en llargada, però no en amplada. Per tant, a Sarrià és fàcil d'estar-hi, de conèixer i de fer relacions amb les persones, perquè és un barri petit.

I vostè, que ha viscut tota la vida a Sarrià, ha tingut curiositat per viatjar?

Sí, la meua esposa i jo sempre hem tingut molta curiositat per conèixer món.

Per on ha viatjat?

Europa més o menys me la conec tota, excepte algunes zones per causa d'una situació política difícil i que ha anat canviant amb el temps. L'Europa de l'est no la conec gaire, però la resta d'Europa sí que la conec bé. Sobretot Londres, una ciutat on he anat molt sovint.

Coneix bé l'anglès?

Bé, em defenso.

I quines aficions té?

Llegir per sobre de tot. És la meua afició principal. Penso que jo sense la lectura seria una altra persona. Aquí veieu una part de la biblioteca, però a dalt, a les golfes, hi ha més llibres. Jo ara ja no hi pujo.

Té alguna afició més?

Aficions aficions... crec que no. Llegir, que és una fórmula normal, no es pot comptar com una afició... És una manera de ser que de seguida hi caus. El meu pare va morir que jo tenia pocs mesos. I aleshores la meua vida va quedar en mans de la meua mare, del meu oncle i dels meus avis. Vivíem aquí, a la casa dels meus avis. I resulta que tota aquesta gent tenia afició per la lectura. O sigui que jo, des de ben petit, em vaig moure entre llibres. I anava fent i anava llegint. I com que resulta que la lectura em va agradar, aleshores vaig anar fent molts contactes. I això ho he mantingut tota la vida.

En Jesús Mestre i Campi és parent seu?

Sí, és el meu fill. A diferència meua, és un historiadador professional. És doctor en història i sempre s'ha dedicat a temes històrics i literaris. Ell treballa pel seu compte i edita el diari mensual *El Jardí de Sant Gervasi i Sarrià*.

A vostè l'interès per la història i per escriure li ve de lluny? Quan se li desperta aquest interès?

Probablement em ve de lluny. És una pregunta que no me l'he feta gaire perquè jo la història sempre me l'he sentida molt meua. Però crec que era precisament per influència del meu oncle, Pasqual Godes, que era un gran lector. Era un compositor de música. I ell anava en aquelles tertúlies que es feien a Barcelona abans de la guerra on literats, lletraferits i gent d'art es reunien a l'Ateneu Barcelonès o en llocs semblants. A més, ell també era un comprador assidu de llibres. I jo ja vaig agafar, aquesta afició de la lectura, gràcies als llibres que hi havia a casa. Llegir va ser una gran aventura.

Com s'explica que escrivís el seu primer llibre a seixanta-nou anys i que en el període 1994-2013 n'hagi escrit més de vint-i-cinc?

La resposta és fàcil: em vaig jubilar. Fins aleshores jo era el director d'una empresa i sempre estava enfeinat, però sempre tenia un neguit, que era escriure. I quan em vaig jubilar, a seixanta-cinc anys, m'hi vaig poder dedicar. El meu primer llibre és *Els càtars: problema religiós, pretext polític*, publicat en 1994. Abans n'havia escrit tres de personals, sobre viatges, en edició privada.

I expliqui'm com va anar la publicació d'aquest llibre que ha tingut un èxit de vendes tan gran... Es veu que vostè l'havia proposat a l'editor Castellet, que el va tenir uns dos anys guardat al calaix, però que finalment el va publicar. Com va anar, això?

La realitat va ser aquesta: primer de tot, cal dir que en Castellet i jo ja érem coneguts, i a més a més teníem un amic en comú, un amic meu de la infància, en

Joaquim Sabrià, que treballava a Edicions 62. Quan vaig fer el llibre sobre els càtars se'm va acudir d'anar a veure aquest amic. I li'n vaig donar un exemplar i li vaig dir: «Mira, he escrit això. A veure què te'n sembla. Ja em diràs si val la pena.» I ell em va respondre que ja en parlaria amb en Castellet. I uns quants dies més tard vam anar al despatx d'en Castellet i li vam deixar l'exemplar. I en Castellet em va dir: «Molt bé, deixa-me'l aquí. Ja me'l llegiré i ja et diré alguna cosa. I, a més a més, com que us coneixeu de la infància, això farà la nostra amistat més bona.» I així que cada quinze dies, un dimecres, anàvem a dinar plegats: en Castellet, en Sabrià i jo.

Com li va venir la idea d'escriure un llibre sobre els càtars?

Quan ja estava jubilat, un dia, en Jesús, el meu fill, em va dir que hi havia una exposició a Cotlliure sobre temes catalans que valdria la pena que anés a veure. Així que la Conxita, la meua dona, i jo vam agafar el cotxe i vam anar a Cotlliure. Però com que l'exposició obria a les quatre de la tarda, i havent dinat teníem temps, vam decidir anar a passejar per la vila. I, com sempre, vam entrar en algunes llibreries. Allí em vaig adonar que hi havia llibres sobre càtars. Fins aleshores, jo, sobre els càtars, no en sabia res. I després vam anar a veure l'exposició.

Va tenir com una il·luminació de càtars...

No ho sé. Em va fer gràcia que hi hagués una temàtica que jo no conegués de res i que en canvi a les llibreries de França, les que vaig veure allà, n'hi havia força cosa. Aleshores, vaig entendre que s'havia d'anar cap a la terra dels càtars per veure què passava i què s'hi veia. I vam anar a la ciutat d'Albi, al Llenguadoc, i a d'altres llocs on hi havia hagut un passat càtar. A l'hotel on ens vam hostatjar, hi havia un avis en què s'anunciava el pas de l'última sessió de dos films: un sobre Toulouse-Lautrec i un altre sobre els càtars. Així que vam anar a veure la pel·lícula i aleshores vaig conèixer els càtars. Realment, el film estava molt ben fet. I des de la tornada ja només vaig pensar en els càtars. I a les llibreries de tot arreu on anava parant anava mirant què hi havia sobre els càtars. La veritat és que vaig comprar uns quants llibres sobre els càtars. Perquè el primer que vaig llegir va ser a l'Albi mateix, i aquella gent ja em va commoure. Sempre he estat un sentimental amb els càtars, han estat per a mi una cosa especial.

O sigui que el viatge a Cotlliure el va captivar amb el tema dels càtars. Vostè ha escrit set llibres sobre els càtars...

Probablement. Però pensa que el llibre més important, on hi ha sentiment i diguem un deixar-ho tot, va ser el primer.

I vostè va escriure un llibre sense que ningú li ho hagués demanat. En va escriure un i aleshores el va proposar a en Castellet.

Exacte. I ell el va tenir dos anys al calaix. El tenia allí, al despatx. Jo hi anava i li demanava: «Com va, allò?» I em deia: «Res, no et preocupis.»

Ara, aquest llibre quantes edicions va tenir? Moltes edicions, oi?

Sí. Jo la xifra exacte no la sé. Em sembla que van ser setze. Però el que feia gràcia era que em telefonaven d'Edicions 62 i em deien: «Miri, escolti, li comunicuem que la setmana que ve sortirà una nova edició del seu llibre.» I això es va repetir els dos primers mesos gairebé cada setmana.

I per què creu que va tenir tant èxit?

No ho sé del cert. Potser perquè sembla que a Catalunya no se n'havia parlat gaire, d'aquest fenomen. Hi havia els llibres de Jordi Ventura i poca cosa més.

A partir del moment que vostè va tenir èxit amb el llibre dels càtars, el senyor Castellet li devia començar a demanar que escrivís més llibres, oi?

Ell mai no em va demanar res. En Castellet era una persona extraordinàriament interessant, molt eixerit. La publicació del llibre finalment va ser possible gràcies a un altre conegut comú, el poeta i amic Pepe Corredor Mateos, que va fer algunes gestions prop de Castellet i va desembussar l'edició del llibre. Em va demanar el llibre i es veu que la setmana següent ja se l'havia llegit tot. I en Josep Maria em va cridar i em va dir: «Jesús, mira, editarem el llibre.» Recordo que va ser un dia molt feliç per a mi.

Vostè es defineix com a escriptor d'història.

Sí.

I es considera més un divulgador (o escriptor) de la història que no pas un historiador?

Sí. No tinc la talla d'historiador, jo.

Però els llibres que vostè ha fet han rebut bones crítiques, oi?

Sí, ja ho sé. Ningú no m'ha dit que hagi escrit bestieses. Jo sempre vaig tenir una cura especial en allò que escrivia, i és que la història és la meva afició. Però res més que això.

Però si jo llegeixo un dels seus llibres sobre els templers o sobre els càtars, també hi trobo noves aportacions que no hagin fet altres historiadors?

En els càtars sí, perquè pràcticament aquí a Catalunya no hi havia cap llibre sobre els càtars. En canvi, pel que fa a altres temes que he tractat, ja hi havia molta cosa feta, com és el cas dels templers, tot i que en el seu moment vaig fer una bona capta de llibres d'història sobre els templers.

Per tant, vostè no solament és un divulgador de la història: és un divulgador i un historiador sense carrera?

Mira, mai no he volgut que em diguessin historiador. Em considero un escriptor, un divulgador, en temes d'història i religió.

Josep Maria Ainaud, Josep Benet, Albert Manent i Hilari Ragner, i altres, no tenien la carrera d'història però han estat o són bons historiadors, i així han estat considerats.

La veritat és que quan tu fas una cosa, si et surt bé, aleshores la qualificació no té cap preocupació. A mi, que em diguin o no historiador em deixa ben tranquil. Perquè realment jo feia el que podia. Això sí, mirava d'entrar en el coneixement de la matèria tan bé com podia.

© Arxiu família Manent

Canviem una mica de tema. Tinc entès que vostè és una persona preocupada per la llengua catalana. Com veu la salut del català avui?

Què et diré... En aquest moment estem dintre d'un gran problema, que és la nostra supervivència com a catalans. Sobre la teva pregunta, que té molta raó de ser, només puc pensar en un canvi en positiu. En aquest moment Catalunya necessita avançar en les coses profundes del país, i ara com ara els llibres i la llengua no són la prioritat. El que preocupa actualment és el país.

Però la història ens ensenya que sobretot per als catalans és molt important preservar tant la identitat com la nostra llengua, oi?

Sí, sí. Jo sóc un catalanòfil total, un català de soca-rel, una persona preocupada per la salut del català. El que passa és que la situació del país encara et fa patir més, i veus la desorientació que hi ha. Avui dia no és perquè sí que tinguem els nostres caps polítics a la presó. És perquè saben perfectament que allò que interessa és que el nostre país no tingui aquests lideratges, aquestes veus que ens puguin conduir a bon port.

Tornem als seus llibres. Dèiem que en general s'han venut molt bé. Suposo que n'està satisfet. No s'ho esperava, tantes reedicions?

Sí, n'estic molt satisfet. Ara bé, ni remotament m'esperava aquest èxit de vendes.

Perquè diversos llibres seus han tingut reedicions...

Sí, tots han tingut reedicions. Suposo que els primers lectors que van comprar el llibre dels càtars, que van ser molts, es devien fixar en el seu autor i per això n'hi va haver força que van continuar comprant altres llibres meus.

I els seus llibres, a quines llengües s'han traduït? Perquè n'hi ha uns quants que s'han traduït al castellà.

Aquest fet és curiós. Això és la poca eficiència no d'en Castellet sinó de l'editorial. Jo, amb seixanta-nou/setanta anys, no m'esperava en cap cas un èxit així. El Grup 62 va promoure la traducció de força dels meus llibres al castellà, amb l'editorial Península, i a altres llengües. I després el llibre dels càtars també es va traduir al portuguès. I prou. A partir del segon llibre jo hauria hagut d'agafar un agent literari, que hauria tingut un interès en la traducció dels meus llibres i molts problemes m'hauria resolt.

Vostè també ha tocat el tema dels templers, del Compromís de Casp, del romànic, entre altres. L'apassiona estudiar l'època medieval?

En certa manera sí. Probablement l'època medieval

sempre m'havia interessat, i sobretot el fenomen religiós, amb totes les seves derivacions. Jo realment he estat una espècie de cristià que no creu en moltes coses de l'Església. Però, en canvi, he format part durant tota la nostra vida, amb la meua dona, d'uns equips de matrimonis francesos (anomenats de Nôtre-Dame de París), que som una gent catòlica oberta. I aquesta obertura m'ha quedat. El catolicisme, sobretot ara que va de part baixa, no em crida gaire l'atenció. El cristianisme, sí. Jesús, sí. Les essències, sí. Però les regles, no. Quan el missatge cristià es burocratitza és quan falla. M'interessa el sentiment de Jesús expressat pels seus primers escriptors.

És a dir, que creu més en el missatge originari del Jesús cristià que no pas en el catolicisme.

A Jesús no me'l treguis. Ara, als altres deixa'ls... Hi ha gent boníssima, però ja no és la gent, és el missatge que està equivocat. I, de vegades, com més ho volen resoldre, més ho enreden.

Vostè creu que les estructures de l'Església distorsionen el missatge de Jesús?

Són tan diferents les explicacions i la forma de ser de Jesús amb el que és la vida actual... És tan absolutament diferent que és lògic que les coses actuals no responguin en res al missatge que es va inventar Jesús.

Vostè que té perspectiva històrica, i segons les seves incursions en el món cristià, com a historiadoreu creu que el cristianisme ha fet més bé que mal o més mal que bé al llarg de la història?

És difícil de dir. Vull creure que ha fet més bé que mal. El problema és que quan una cosa té èxit, l'èxit mateix corromp la cosa. I al catolicisme li ha succeït això. Ara bé, per sort tenim una cosa que és important, que són els escrits cristians. I són els escrits cristians dels primers místics, aquells que per la seva simplicitat i per la seva veracitat mai no et cansas de llegir ni de pensar-hi. Però, és clar, tot això amb el temps s'ha convertit en unes regles impressionants.

Tornem a la història de Catalunya: quins creu que són els moments crucials de la nostra història en què els seus líders no han estat a l'alçada de la situació (testament de Jaume I, 1412, 1640, 1714, 1934, 1936-1939...)?

Aquesta és una pregunta que necessita una reflexió profunda abans de contestar-la. Prefereixo, tanmateix, fixar-me ens els moments històrics bons. La Renaixença i el modernisme, per exemple. Aquests moments són irrepitibles per a Catalunya. També tenim alguns reis que van actuar molt bé. De tota manera, el concepte català, quan comença realment a tirar endavant de debò és amb Bonaventura Carles

Aribau —un home que fa d'escriure a Madrid— i la seva famosa poesia. Aribau experimenta el sentiment català i l'expressa amb l'«Oda a la pàtria». D'aquí neix el catalanisme literari, i després vindrà el polític.

Però aquests són moments positius. I jo em referia a moments en què els líders no han estat prou a l'alçada. Per exemple: en el Compromís de Casp els catalans fallem, no? En 1714 no juguem bé les cartes de la geopolítica del moment. O el 6 d'octubre de 1934. En aquests moments, creu que fallem?

Jo més aviat pensava en quin moment tira endavant el país. Perquè en el moment de l'«Oda a la pàtria», aquest escriptor, l'Aribau, és un toc de corneta. El que sí és cert és que la nostra història té molts moments que la cosa s'encarrila bé fins que s'enfonsa.

Vostè creu que a nosaltres ens falta, com a catalans, sentit d'estat?

A mi em sembla que no. Perquè pensa que a Madrid hi ha hagut grans estadistes catalans. No va per aquí la cosa.

Creu que els nostres polítics catalans (tots) llegeixen prou història? Com s'entén que tant els impulsors del «procés» com la major part del món independentista (polítics, intel·lectuals i poble ras) no tinguessin present l'antecedent dels fets del 6 d'octubre de 1934 i que tornéssim a cometre els mateixos errors, pràcticament calcats?

Sí, tens tota la raó.

Com a país, tenim prou nivell per a entendre la nostra pròpia història?

Jo voldria suavitzar la teva pregunta una miqueta. En tots els moments de la nostra història, i des de bon començament, sempre hi ha hagut uns catalans amb una força especial i que realment han tingut un tipus d'actuació que és pel sentit patri. Entre els nostres reis, per exemple, hi va haver de tot, però a mi m'agrada molt fixar-me en la figura d'un rei que és molt discutible, Pere III el Cerimoniós. És discutible perquè és molt personal. De fet, en aquella època tots els reis eren molt personals. Però pel que fa a les seves lluites contra els reis de Castella, cal dir que sempre els va saber aturar en tot moment. Els va fer sempre la vida impossible. Pere III, que va ser un rei molt important, va tenir coses bones i també va tenir equivocacions.

Evidentment, també tenim alguna victòria, nosaltres. Quin d'aquests historiadors li han interessat més: Ferran Soldevila, Antoni Rovira i Virgili, Jaume Vicens Vives, Pierre Vilar, Josep Benet, Josep Fontana, Josep Termes, Josep Massot...?

Primer de tot, en Soldevila. Era molt bo. Antoni Rovira era, més que historiador, molt polític, però també tenia l'essència d'historiador. I és que molts historiadors són polítics. Sovint hi ha aquest fet doble d'un historiador que ha acabat essent polític. De Vicens Vives, en vaig rebre una classe a Sarrià, quan jo tenia onze anys, durant la guerra civil. Sempre ho recordo amb una alegria immensa. Jo primer de tot vaig entrar a estudiar amb els del pitet, els germans de la Bonanova, els de la Salle. Hi vaig entrar a vuit anys. Anava a l'escola

tot solet, allà al passeig de la Bonanova. Em va fer molt feliç. A casa ningú no anava a missa. Cap no anava a missa, però el meu oncle em va dir: «De tots els que hi ha al voltant de Sarrià, la gent en qui tinc més confiança són els *hermanos* aquests.» I mira, vaig anar allà.

Vostè té, doncs, molt bon record de Vicens Vives com a professor. Expliqui'ns més coses.

Aleshores va venir la guerra. I als *hermanos* els van perseguir, agafar, etc. I el meu oncle i el meu avi es preguntaven on m'havien de portar. I aleshores el meu oncle es va assabentar que en els jesuïtes d'aquí es feia un institut-escola d'acord amb el projecte d'anar convertint els instituts en instituts-escoles. I aquí vaig passar el primer any... Abans tot ho fèiem en castellà i una miqueta de francès. I a l'institut-escola ho fèiem tot en català. El segon any va ser un any inoblidable, ple de grans professors. Per exemple, d'història teníem en Vicens Vives. Et dic aquest nom com a referència. Però tots els altres eren tan bons com en Vicens. Totes les classes eren una joia, perquè es veu que molts professors eren catedràtics emèrits que provenien de la universitat.

De quin any parlem, exactament?

Doncs mira, el primer any de la guerra, el 1936. Jo vaig fer l'examen d'ingrés en 1935, i aleshores jo vaig començar el primer curs en 1936.

I vostè tenia onze anys. I a part de Vicens Vives com a historiador, a Pierre Vilar també l'ha llegit, oi?

Sí, home, molt. És molt bo. Però en Vicens Vives té una cosa especial: escriu amb el cor a la mà. Quan parla de les coses catalanes fa la impressió que ho té en la ment i al cor. I, a més, tinc un record molt viu de les seves classes. Altres historiadors, com Benet, Fontana, Termes o Massot, els he llegit, però no els he tractat personalment.

Però vostè quan va començar a escriure, donava més pes als fets històrics, a les institucions, a les persones, a l'economia... o a tot plegat?

No tenia cap preferència especial. Per exemple, una cosa tan monogràfica com és el tema dels càtars era fàcil d'història. Potser calia sentir-se pròpia aquesta gent i entrar-hi, i aleshores mirava d'escriure un text correcte. En el cas dels càtars la situació històrica era una situació tan clara, tan evident, que la història s'explicava per si mateixa.

Quins són els historiadors vius o coetanis que ha seguit o que per a vostè han estat mestres?

No ho sé... Crec que han estat diversos, perquè he llegit molts autors diferents. Per exemple, un model a seguir han estat els llibres d'història d'Stefan Zweig. Són uns llibres molt interessants, perquè l'autor explica la història però no se sent dominat per la història. Zweig és un gran escriptor i no és un historiador pròpiament dit. I és que agafa les coses essencials.

De cara a la vida: què ens ensenya la història? Quin bé ens fa?

Mira, et diré una cosa: a tots els meus fills els he mirat de promoure la il·lusió de llegir en general, però sobretot molta història. Crec sincerament —i no em refereixo als meus llibres, que no tenen cap importància— que és molt bo que quedi una consciència clara del país, i això se sap llegint i coneixent com és la pròpia història.

Tinc entès que sempre ha escrit assaig històric, però amb algunes excepcions. Ha escrit unes memòries —*Un nen de Sarrià: memòries d'infància (1931-1936) (2000)*— i també la novel·la *El poder i la dignitat: relat sobre les vides encreuades de Pere III i Bernat de Cabrera (1995)*. Per què no ha escrit més novel·les?

Perquè no en sé. *El nen de Sarrià*... el vaig escriure en una ocasió que vaig estar força temps al llit. I així que vaig anar pensant en la meua vida de nen. És una visió personal de la Barcelona d'aquell temps, del barri de Sarrià, etc. Em vaig entretenir molt a escriure-la. Saps què és el que fa gràcia?: quan pots escriure sense haver de fullejar un llibre que hagis de consultar. En aquest cas era jo que estava creant el món i la meua història.

Té algun llibre inèdit? Té in mente la intenció d'escriure algun altre llibre?

No. Jo ja he plegat. Fins i tot els articles que escric per al Jesús, el meu fill, els hi faig de tant en tant i amb recança. Tinc noranta-quatre anys i el cervell s'eixuga. Has de tenir una espècie de gran pietat per mi, perquè pensa que sóc ancià.

Vol pietat cristiana o pietat catòlica?

Pietat humana.■

El celler Rendé Masdéu guanya el II Premi Llengua Nacional

L'Ateneu Barcelonès va acollir el dijous 14 de novembre l'acte de lliurament del II Premi Llengua Nacional, corresponent a l'any 2019. Amb el suport de la Direcció General de Política Lingüística i la col·laboració del diari *Nació Digital*, el guardó s'ha consolidat en aquesta segona edició. L'objectiu és premiar empreses i emprenedors que mostrin un ferm compromís amb el català i que contribueixin a l'extensió de l'ús —i el bon ús— de la llengua. Abel Carretero, president de l'entitat, donà la benvinguda a la cinquantena d'assistents amb un discurs molt reivindicatiu i crític amb la situació de repressió que es viu a Catalunya.

Va presentar l'acte el periodista Gerard Sesé. Entre altres coses, hi hagué una interessant conversa amb Mònica Roca, vicepresidenta primera de la Cambra de Comerç de Barcelona. Preguntada per qüestions a l'entorn de la llengua en el món empresarial, Roca va posar l'accent en el fet que no és excloent ser una empresa internacional i apostar per l'ús del català. Alhora va destacar que s'ha de conscienciar la població que els usuaris som els primers que hem d'exigir respecte per la nostra llengua.

El mateix Sesé amenitzà tota la cerimònia: primerament, amb una benvinguda musical a tall de popurri i d'estil propi; segonament, amb un breu monòleg que reflectia que no sols el català pateix castellanismes, sinó que el castellà també pateix catalanades quotidianament; amb un to desenfadat, va fer veure als assistents que totes les situacions són aptes per a l'humor.

Mariona Rendé i Joan Rendé recollint el guardó del II Premi Llengua Nacional

Entremig, el gran moment: el lliurament del Premi Llengua Nacional 2019. Una de les coses que es van destacar és la gran qualitat de les candidatures presentades. El jurat —format per Ester Franquesa, Bernat Joan, Carme Junyent, Gemma Pasqual i membres de la Junta de Govern de Llengua Nacional— no ho va tenir gens fàcil. Les disset candidatures hagueren de ser analitzades en profunditat per a trobar-hi allò en què cada una destacava més.

Finalment, el guanyador fou el Celler Rendé Masdéu, de l'Espluga de Francolí, del qual es remarcà la tasca lingüística en l'etiquetatge i la distribució de productes locals amb denominació d'origen arreu del món. A més, es volgué contribuir a la labor de reconstrucció després que la riuada de feia a penes unes quantes setmanes destrossés les seves instal·lacions.

El jurat també va decidir atorgar una menció especial, tal com es recollia en les bases del premi. La candidatura escollida va ser la cooperativa bagenca Fent País. Es destacà la seva voluntat en favor de la normalització lingüística, com també l'exigència i el compromís amb els col·laboradors i els clients, respectivament. L'acte va acabar amb unes paraules de la directora general de Política Lingüística, Ester Franquesa, que remarcà la importància de la renovació i l'actualització del català en un món canviant, així com la necessitat d'iniciatives com la de Llengua Nacional, iniciatives que donin valor a la llengua i que ens recordin que encara hi ha molta feina a fer.■

Foto de família dels membres de l'Associació, el jurat del Premi i els guardonats

El català a la justícia: justícia al català?

El 17 d'octubre, l'Auditori del Centre Sant Pere Apòstol fou l'escenari de la segona taula rodona del cicle «Parlem-ne!» d'aquest any, amb el títol «El català a la justícia: justícia al català?», a càrrec del notari Eladi Crehuet, l'advocada Magda Oranich i el jutge Santi Vidal, moderats per Màriam Serrà. Per primera vegada, l'esdeveniment es va poder seguir en directe per Facebook.

En la seva intervenció, Crehuet destacà la importància de la creació de la revista Àpoca, de la qual fou un dels impulsors, amb el doble objectiu de contribuir a l'ús del català en els documents notarials i de vetllar per unes bones pràctiques en el sector. També va dir que, en l'àmbit notarial, es requereix el coneixement del català, com a mínim per part d'un oficial de l'equip, per a poder exercir a Catalunya. Creu que les noves tecnologies, que redueixen el tracte personal, no ajuden gens a considerar el tema lingüístic i que cal posar-hi remei.

Tant Oranich com Vidal, explicaren que, en les seves respectives professions, el coneixement de la llengua catalana no és un requisit, malgrat que es respecta el dret del client a emprar-la. Oranich va lamentar que, sobretot en l'advocacia, els formularis siguin en llengua catalana i el document final, redactat en castellà. També apuntà que l'apartat més retallat de l'Estatut d'autonomia del 2006 fou el relatiu a la justícia. Segons Vidal, les millores més notables en la judicatura es van produir durant la primera dècada d'introducció del català en els judicis; els processos en català augmentaren d'un 5% a un 31%, fins que en l'any 2006 cessà l'interès per la llengua, amb una davallada que ens ha portat fins al 8,2% actual. Opina que

cal canviar el mètode de selecció dels professionals del sector, ja que moltes places de jutge són llocs de pas en comptes de ser feines estables que comportin l'arrelament al país, i va explicar que, dels vuit-cents magistrats que hi ha a Catalunya, només vint-i-un redacten per defecte en català. Finalment lamentà que un treball tan important com el Llibre blanc de la justícia, elaborat entre els anys 2015 i 2016, encara no s'hagi publicat per manca de decisió política.

Tots tres ponents coincidiren a dir que el problema del poc ús del català no és de prohibició ni d'aptitud, sinó d'actitud, inèrcies sociolingüístiques, complexos i intransigència, i que depèn del grau de conscienciació lingüística del client i dels professionals. I que no el solucionarem mentre no tinguem un estat propi.

Ara bé, una cosa va quedar molt clara en aquest col·loqui: si el català, a Catalunya, no és més present en la justícia, és perquè no exercim els nostres drets lingüístics per por d'endarreriments, represàlies o resolucions adverses. Reflexionem-hi!

Ja som a la Catalunya del Nord!

Seguint el nostre programa d'expansió pel territori de parla catalana, el 19 de setembre, el president de l'Associació i director de la revista, Abel Carretero, i la vicepresidenta, Màriam Serrà, van presentar Llengua Nacional a Perpinyà.

L'acte de presentació, amb el suport de la projecció d'un recull de fotografies històriques de la nostra entitat, va tenir lloc a la Casa de la Generalitat de Catalunya a Perpinyà, on ens acollí el responsable del Servei de Llengua i Cultura, Joan-Lluís Lluís. Val a dir que l'any 2004, concretament el 12 d'octubre, l'aleshores director de la revista, Ramon Sangles, ja havia estat a la mateixa sala per donar a conèixer l'Associació i presentar el disc de cançons d'identitat *Fora son*, produït per Llengua Nacional, motiu pel qual, entre el públic assistent a la presentació d'enguany, hi havia alguns subscriptors nostres, als quals els actuals representants de Llengua Nacional van tenir l'oportunitat de conèixer i saludar personalment.

En acabar l'acte, el periodista de Ràdio 4 Joan-Albet Argerich entrevistà Carretero i Serrà per al programa «Cat-Nord/Sud» a fi de saber més detalls de les activitats de l'Associació i de l'estat de la llengua al Principat de Catalunya.

La novetat d'aquesta segona visita a Perpinyà és que hem signat un acord de distribució amb La Llibreria Catalana, on la llibretera Joana Serra lidera un seguit d'activitats per a promoure la literatura i la cultura dels Països Catalans. Així, doncs, a partir d'aquest mateix número, la nostra revista ja es podrà adquirir també a la capital de la Catalunya del Nord.■

Presentació a Perpinyà

Abel Carretero i Màriam Serrà a la Casa de la Generalitat de Perpinyà. A la pantalla, Ramon Sangles presentant Llengua Nacional l'any 2004

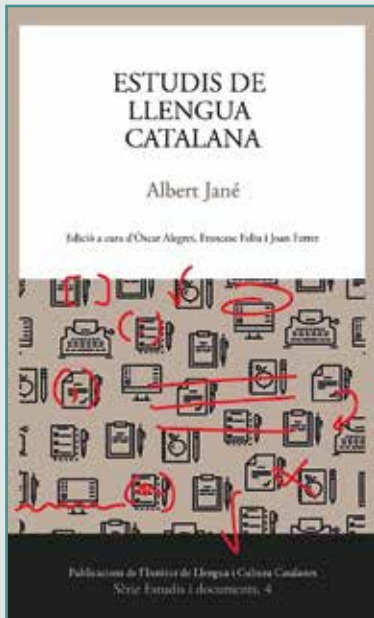
Indexació de les revistes

El present exemplar s'acompanya de la continuació de l'Índex per autors que havia cessat l'any 2006 en el número 57. L'índex actual, doncs, va dels números 58 al 100.

Ha estat una tasca laboriosa, en la qual hem treballat en dos formats diferents: aquest, en paper,

i el que trobareu contínuament actualitzat al nostre web, amb el «Repositori de revistes», on podeu llegir tot el contingut d'un número concret (llevat dels quatre darrers, reservats a socis i subscriptors), i el «Cercador», per a cerques específiques, millorat notablement respecte a l'anterior perquè sigui molt més fàcil de consultar.■

Estudis de llengua catalana

Estudis de llengua catalana

Albert Jané
 Òscar Alegret, Francesc Feliu,
 Joan Ferrer (eds.)
 Publicacions de l'Institut de
 Llengua i Cultura Catalanes,
 Universitat de Girona
 Girona 2019
 668 pàgines

Òscar Alegret, en la presentació del recull, ens recorda que aquest llibre «és una mina de detalls de la nostra llengua». Inclou des de qüestions de lèxic i de sintaxi —la part més nombrosa i a la qual ha dedicat més esforços en el que s'ha publicat en la nostra revista— fins a articles de sociolingüística, ortografia, puntuació, crítiques de llibres o textos a tall d'homenatge a grans personalitats del món cultural català.

Tot plegat està bastit amb una saviesa i un domini de la llengua il·limitats, que fan de la lectura dels textos d'en Jané una delícia per a l'intel·lecte humà, alhora que satisfan la més gran demanda de qualsevol ment exigent i rigorosa. La publicació d'aquest llibre equival a un reconeixement més dels que l'autor es mereix després d'haver dedicat tota una vida a l'estudi de la llengua catalana. I la seva atenta lectura esdevé imprescindible per a qualsevol persona que estimi la nostra llengua. |

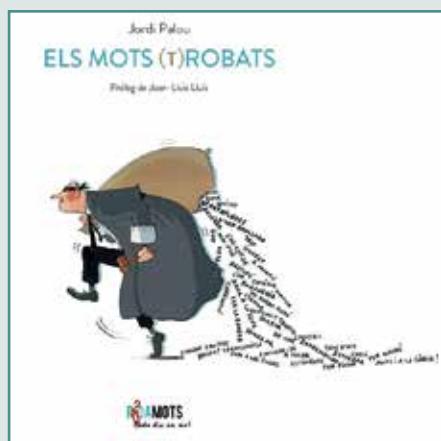
ABEL CARRETERO ERNESTO

Albert Jané és un d'aquells noms que, per a moltes persones enteses en llengua, amants de la cultura i defensors del país, representa millor el que significa ser erudit. I és que ser erudit avui en dia no és tasca fàcil: vivim en un món cada cop més complex (fins i tot m'atreveria a dir que també més acomplexat, en alguns aspectes), en el qual les distraccions són freqüents i la cultura i el coneixement passen per vicissituds constants que de vegades malmeten la imatge de l'idioma.

I aquest és un dels aspectes que més es valoren de la figura de Jané: la seva tenacitat, que, forjada al llarg de molts anys, ha acabat desembocant en una persona erudita i culta com ben poques en tenim a casa nostra actualment. Diu Francesc Feliu, un dels editors d'aquest magnífic volum: «La tasca d'Albert Jané en el terreny de la reflexió gramatical sobre el català i en el de la difusió dels criteris normatius contemporanis ha estat incansable, i ingent.»

En aquest sentit, estic convençut que ningú no dubta que tot allò que es publiqui en benefici de la nostra llengua i que inclogui textos, reflexions o estudis com els del gran Jané no únicament és necessari, sinó també obligat. Per això, en aquest llibre s'hi poden trobar tots els articles que l'Albert ha publicat a LLENGUA NACIONAL en els primers cent números de la revista (fins al tercer trimestre del 2017), en una edició a cura de bons professionals de la llengua de la Universitat de Girona que han sabut valorar com es mereix el vessant divulgatiu de la seva obra.

Els mots (t)robats

Els mots (t)robats

Jordi Palou
Xarxa de Mots,
Barcelona 2019
259 pàgines

RodaMots és un servei que envia un breu missatge electrònic diari, *Cada dia un mot*, a tothom qui hi és subscrit (de franc). Aquest missatge conté una paraula o expressió de la llengua catalana, amb el seu significat, un exemple d'ús i una citació extreta d'algun llibre, article de premsa, anotació d'un blog o pàgina web.

Cada dia un mot —que s'inspira en un dels butlletins més populars d'internet arreu del món: *A Word A Day*, AWAD— arriba actualment a més de vint mil subscriptors, amb la finalitat de promocionar la llengua i la literatura a través d'internet.

L'arxiu de RodaMots es pot consultar fent una cerca alfabètica, cronològica, per autors i per temes. Els qui reben diàriament el missatge van aprofundint en el coneixement de noves paraules o expressions catalanes.

Recentment ha aparegut, imprès en paper, *Els mots (t)robats*, de Jordi Palou, el creador del web *rodamots.cat*, amb pròleg de Joan-Lluís Lluís. «Aquest llibre recull els mots enviats per RodaMots entre el 16 d'octubre del 2017, quan Jordi Cuixart i Jordi Sánchez

van anar a declarar a l'Audiència Nacional espanyola i tot d'una van ser preventivament enviats a la presó, i l'1 de març del 2019, en el vintè aniversari de RodaMots, llavors que els Jordis acumulaven 500 nits a la presó —sempre preventiva, això sí. [...] Jordi Cuixart és subscriptor de RodaMots des del 2007. Però, tan aviat com va entrar a la presó, va deixar de rebre els nostres missatges. És probablement una pèrdua insignificant al costat de tantes altres com n'ha hagut de patir d'aleshores ençà. Llavors vam pensar que estaria bé d'enviar-li en paper, en un llibre, tots els mots que la muralla digital que encercla les presons no li ha permès de rebre en aquest malson absurd» (Jordi Palou, introducció del llibre).

Entre les característiques del present volum destacaríem el fet que cada mot o expressió vingui exemplificat amb textos literaris, com també les aportacions dels subscriptors que a vegades en completen o matisen l'explicació i, encara, l'original manera de classificar-los.

Per posar alguns exemples: en un primer bloc sobre interjeccions o exclamacions hi apareixen, exemplificades, les següents: *brillo!* (i també: *briu!*, l'adv. *moti-moti!*, corresponent a l'expressió *brillo!*, *brillo!*), *fui!*, *i ara, demana!* (i *demaneu!*, *demani!*), *tant de bo!* Referint-se a al·lusions (figura retòrica que consisteix a evocar una cosa per mitjà d'una altra que hi fa pensar), el llibre assenyalava que n'hi ha de moltes menes: literàries (*el meu regne per un cavall!*), tretes de la Bíblia (*tenir més paciència que Job*), cinematogràfiques (*el dia de la marmota*), mitològiques (*l'espasa de Dàmocles*), televisives (*la pregunta del milió*), esportives (*guanyar per KO*), musicals (*què volen aquesta gent?*)...; i, a continuació apunten les següents, exemplificant-les: *gauche divine*, *l'oasi català*, *la caseta i l'hortet*, *més que un club*, *puix parla en català...* I tercer i últim exemple: maneres de dir que un es mor o que està mort (*deixar-hi la pell / la vida / els ossos*; *faltar*; *fer malves*; *quedar-s'hi*; *fer coll de figa*).

En resum, es tracta d'un llibre per a aprendre-hi o refrescar-hi coneixements, a petits bocins, gustosos sempre. |

CARLES RIERA

Punts de venda

Llengua
Nacional

→ per internet **iQUIOSC.cat**
www.iquiosc.cat/llengua-nacional

Cooperativa Abacus
<http://abacus.coop>

Alibri Llibreria

C. de Balmes, 26
08007 Barcelona
<http://www.alibri.es>

La Ciutat Invisible

C. de Riego, 35-37
08014 Barcelona
<http://www.invisible.coop>

La llibreria

7, plaça Joan Payrà
66000 Perpinyà
www.llibriacatalana.cat/ca/

La Impossible Llibreters

C. de Provença, 232
08036 Barcelona
<http://www.laimpossible.cat>

Llibreria Calders

Ptge. de Pere Calders, 9
08015 Barcelona
www.facebook.com/lacalders

Llibreria Claret

C. de Roger de Llúria, 5
08010 Barcelona
www.claret.cat

Llibreria Documenta

C. de Pau Claris, 144
08009 Barcelona
documenta-bcn.com

Llibreria Drac Màgic

C. de Jeroni Antich, 1
07003 Palma
www.llibriadracmagic.net

Llibreria El Full

C. de Guifré, 109
08912 Badalona
www.facebook.com/elfullbadalona

Llibreria Fan Set

C. de Sant Ferran, 12
46001 València
www.octubre.cat/llibreria_fanset.php

Llibreria Gaudí

C. de la Galera, 12
43201 Reus
llibraudi.wordpress.com

Llibreria La Ploma

C. de Sicília, 332
08025 Barcelona
www.laploma.org/cat

Llibreria Les Voltes

Pl. del Vi, 2
17004 Girona
www.lesvoltes.cat/

Llibreria Quart Creixent

C. d'en Rubí, 5
07002 Palma
www.quartcreixent.cat

Llibreria Sauret

C. del Carme, 14
25300 Tàrrrega
www.llibriasauret.es

Llibreria Universitat

C. del General Güell, 8
25200 Cervera
editor.comerçlocal.cat
free/llibreria17/llibreria-universitat

Punt de Llibre

C. del Bisbe Messeguer, 11
25003 Lleida
www.puntdelibre.com/

Saltamartí Llibres

C. del Canonge Baranera, 78
08911 Badalona
www.saltamarti.cat

